

ԱԲՐԱՀԱՄ ԿՐԵՏԱՑՈՒ «ՀԱՇՈՒԱՏԵՏՐ-ՕՐԱԳԻՐ»Ը

(Մաշտոցեան Մատենադարանի ձեռ. Հմբ 7130)

Աբրահամ Կրետացու «Հաշուատետր-օրագիր»ը յայտնի է նաև «Ծոցի տետրակ», «Յիշատակարան»¹ անուններով։ Այն Մատենադարանի Հմբ 7130 ձեռագիրն է՝ միասիւն նոտրգրով գրուած, 21x9,5 սմ չափսի փոքրադիր, 42 թերթանոց «Դաֆթար» է. պարունակում է Կրետացու ձեռքով գրուած զանազան հաշիւներ եւ 1734-1736 թուականներին տեղի ունեցած դէպեքրի նկարագրութիւններ։ Նրանում մեծ մասամբ հաշուարկային բնոյթի տեղեկութիւններ են, որոնք ընդգրկում են կազմաստառ Ա., 1ա-11ա, 36բ-42բ, 43ա (կազմաստառ Բ.) էջերը։ Յաճախ այս հաշիւններն ընդմիջնում են այդ տարիներին տեղի ունեցած իրադարձութիւնների (ինչպէս օրինակ՝ էջ 12բ՝ Աբրահամ Մշեցի կաթողիկոսի հիւանդութիւնն ու մահը) եւ Կրետացու ճանապարհորդութեան նկարագրութիւններով։ Ընդհանուր առմամբ ձեռագիրը պարունակում է նաև Աբրահամ Կրետացու կենսագրութեանը վերաբերող կարեւոր տեղեկութիւններ։

Ձեռագրի 13ա-20ա² էջերին Աբրահամ Կրետացու «Պատմութիւն անցիցն իւրոց եւ նատր շահին Պարսից»³ աշխատութեան

1 Տե՛ս Տէ՛ր-Ահետիւնն, Ս., Աբրահամ Կրետացու Յիշատակարանը (Ծոցի տետրակը), Երեւանի Պետական Համալսարանի Գիտական աշխատութիւններ, 1940, Հմբ 13, 285-343։ Ձեռագիրն այսպէս (նաև Յուշատետր) է անուանում նաև ԱնԱ.Սնն, Յ., Հայկական մատենագիտութիւն Ե.-Ժ.՝ Ա., Երեւան 1959, 119։

2 Էջ 20ա՛ կայ հայտառ թուրքերէնով եւ հայերէնով գրչի ձեռքով գրուած հետեւեալը՝ «Առաջի նըւագին ի Մուղան մոհրին գիրն՝ նիկինի թիմ, բէփու պուտ չունաղնայ, պէնամի նատըրի իրան խարարութիւն խուտայ («Մատանին կնեռյ տէրութեան հաւատոյ՝ հրատարակեցաւ խուտայ («Մատանին կնեռյ տէրութեան հաւատոյ՝ հրատարակեցաւ կերագոյն վեիո՛ յանուն իրանեան նատիրի եւ դատաւորին Աս-իրեւ գերագոյն վեիո՛ յանուն իրանեան նատիրի եւ դատաւորին Աս-

գլուխների սեւագիր տարբերակներն են: Ինչպէս իրաւամբ նկատել է Սէր-Աւետիսեանը, այս ձեռագրի 14-21րդ գլուխները բառացի համընկնում են «Պատմութեան» համապատասխան գլուխներին⁴. ի դէպ մեր ձեռագրում գլուխների բաժանում չկայ: Բացակայում են 22րդից մինչեւ վերջին՝ 53րդ գլուխը, իսկ 1-13րդ գլուխների նիւթը «Հաշուատետր-օրագրի» 13ա-5ա էջերում ներկայացուած է համառօտակի: սա գլխաբաժանումն ընկալելու դժուարութիւն է առաջացնում: Էջ 20բ-4ա՝ յետագայ շրջանում այլ ձեռքի գրառումներ են. 20բ-1բ՝ վախճանուած կաթողիկոսների ցանկ է⁵, սկսած Յակոբ Զուղայեցուց մինչեւ Եփրեմ կա-

տուժոյ»։ տե՛ս ԱԲՐԱՀԱՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿՐԵՏԱ.ՑԻ, Պատմագրութիւն անցիցն իրող եւ Նատր-Շահին Պարսից, Վադարշապատ 1870, 100):

Ալլահ: Եսլահ: Եսֆէրահ: Զեզայիր: Ճող գտակին վերայ եղած գիրն է Գ. (3) պապաթ գոց (⁽⁶⁾), գրուած պատուի նշանով): |20թ| Երեւանայ խա-
նին անունն Սէփի խան Զլտրու Ալշցիյու միւսէլիմն Խալիլ աղայէ
անունն, որ խոստացաւ զանանիա դաւեռնեին բանէ բերէ ինձ»:

թողիկոս, 22ա-4ա՝ տապանագրերի մատիտով արուած ընդօրինակութիւն է (22ա՝ Յովսէփ Տփխիսեցի Արդութեան՝ վիճ. 1810, պէտք է լինի 1801, 22բ-3ա՝ Բարսեղ Եպիսկոպոս՝ վիճ. 1812, 23բ՝ Մինաս Վարդապետ Ջուղայեցի՝ վիճ. 1712, 24ա՝ Ներսէս Վրդ. Արծկեցի՝ վիճ. 1721): Զգրուած էջեր են՝ 24բ-36ա:

Այս ձեռագրի պատմական արժէքին ու նշանակութեանն իր վերոնշեալ աշխատութեան մէջ անդրադարձել է Ս. Տէր-Աւետիսեանը՝ նշելով. «...Կրետացին ապրանքների ցուցակները կազմելիս զարմանալի նշուութեամբ նշանակում է նրանց գները ամենայն մանրամասնութեամբ, կարելի է ասել, որ սրանով նրա Յիշատակարանը իրեւ սկզբնաղրիւր առանձին արժէք է ստանում 18րդ դարի առաջին կեսի մեր շուկաների եւ ապրանքների գների եւ ընդհանրապէս մի շարք տնտեսական հարցերի ուսումնասիրութեան համար»⁷: «Հաշուատեսր-օրագիր»ի արժէքն էլ աւելի է մեծանում, երբ զուգահեռներ անցկացնելով՝ այն որպէս լրացուցիչ սկզբնաղրիւր ենք դիտում կրետացու «Պատմութեան» համար: Հեղինակը կազմել է ձեռագրում եղած նիւթերի բնագրերը՝ բացառութեամբ յաւելագրութիւնների: Բնագիրը ներկայացնում է ըստ ձեռագրում եղած նիւթերի հերթականութեան՝ 3 մասով: Առաջին մասը, որ ընդգրկում է կազմաստառ Ա., 1ա-12բ էջերը, պարունակում է

(1736)ի, իսկ բաղուել է Ս. Շողակար նկեղեցու գաւիրում. «Արքահամ կաքողիկոս Կրետացի վախնանի ի ՌՃՁՆ եւ դնի ի գաւիր սրբոյն Շողակարի, ի ծախսակողմն»: 1736 թուականն է նշուած նաև Ս. Տէր-Աւետիսեանի մէջքերած տապանագրում. «Արքահամ կաքողիկոս Կրետացի / վախնանեցաւ Թ. ՀՅՅ ՌՃՁ (ԶՁ)» (նոյն, 288):

- 6 Յիշեալ հոգեւորականների շիրմներն ամփոփուած են Վաղարշապատի Ս. Գայիհանէ վանքի եկեղեցու գաւիր-նախարակի ծախսակողմնան հատուածում: Պահպանուած չէ միայն Մինաս Վարդապետ Ջուղայեցու տապանագիրը, ըստ այդմ էլ հարկ ենք համարում այն բերել այստեղ. 23բ «Ի թուականիս հայոց ՌՃԿԱ (1712) / Դեկտեմբերի Ժնիմ (15) / Մինաս Վարդապետն աստ ամփոփի. / Էք առաջնորդ վանաց ուխտի / Յոյժ սըրբասէր, առաքինի, / Տեղեալ գոլով Ջուղայեցի, / Որք հանդիպիք տուք զողորմի. / Յիշողացդ Տէրն ողորմեսցի»: Այս եւ միւս հոգեւորականների տապանագրերը, ինչպէս նաև նրանց մասին տե՛ս ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Ա., Վաղարշապատ. Վանքերը եւ վիմական արձանագրութիւնը, Ս. Էջմիածին 2016, 307-309, 312-313. Յովսէփ Արդութեան՝ 307-8, 595, Մինաս Վրդ.՝ 308, ծնբ. 47, Բարսեղ Եպս.՝ 308-9, 597, Ներսէս Վրդ.՝ 312-3, 601 (նաև այդտեղ նշուած միւս աղբիւրներում):

7 Տէր-Աւետիսեան, Ս., Աշ. աշխ., 290-291:

անձնական այլեւայլ ծախսերի հաշիւներ եւ իր ճանապարհորդութեան նկարագրութիւնն ու Աբրահամ Մշեցի կաթողիկոսի մահը: Երկրորդ մասը նադիր շահի եւ Հայաստանում այդ ժամանակաշրջանի անցուղարձի պատմութիւնն է, իսկ երրորդ մասում պատմում է իր՝ դէպի Մուղան կատարած ճանապարհորդութեան մասին⁸: Ս. Տէր-Աւետիսեանը ձեռագրի նիւթը Յ մասով ներկայացնելով հանդերձ՝ պահպանել է տրամաբանական կապը ինչպէս այդ երեքի, այնպէս էլ՝ «Պատմութեան» հետ:

Առաջին հայեացքից թւում է, թէ այդ նիւթերը միմեանցից սահմանազատել հնարաւոր չէ, սակայն հաշուի առնելով այն հանգամանքը, որ Կրետացու «Պատմութիւնը» տպագրուած է մէկից աւելի անդամ, մենք, բաց թողնելով յիշեալ միջանկեալ՝ իր Պատմութեան սեւագիր տարբերակի հատուածը, ստորեւ վերահրատարակում ենք միայն հաշուարկային բնոյթի առաջին եւ երրորդ հատուածները միասնաբար: Այս բնագիրը վերահրատարակելու անհրաժեշտութիւնն զգացինք ձեռագիրը տպագրի հետ համեմատելով եւ վերջինիս ակնյայտ թերութիւնները նկատելով⁹: Ս. Տէր-Աւետիսեանը գրել է. «Կրետացու ձեռագիրը հրատարակում ենք առանց որեւէ փոփոխութեան, այնպէս, ինչպէս հեղինակը գրել է: Պէտք է ասել, որ Կրետացին իր օրագիրը պահելիս գրանցումներ արել է առանց որեւէ կարգի, այնտեղ, որտեղ յարմար է գտել: Մենք նը-պատակայարմար համարեցինք հրատարակելիս նիւթի դասաւորութիւնը քողնելի անփոփոխ. պահպանել ենք ձեռագրի կարգը, ուղղագրութիւնը կրնատումներով, ամէն անգամ նշանակել ենք՝ թէ համապատախան նիւթը կրնատումներով, ամէն անգամ նշանակել ենք՝ թէ համապատախան նիւթը ձեռագրի որ էջի վրայ է գրած»¹⁰:

Նկատենք, որ Տէր-Աւետիսեանն իր որդեգրած սկզբունքներն այնքան էլ հետեւողաբար չի կիրառել, ուստի նրա հրատարակութեան թերութիւնները ներկայացնենք ըստ տեսակների.

1. Երբեմն յապաւուած միեւնոյն բառը թողել է նոյնութեամբ, երբեմն՝ յապաւումը բացած. ինչպէս՝ «զննրլի» բառը մի

8 Առաւել մանրամասն տե՛ս Տէր-Աւետիսեան, Ս., Բշ. աշխ.:

9 Նիւթի վերահրատարակման առաջարկն արել, ինչպէս նաև խորհուրդներով մեզ օգնել եւ ուղղորդել է Մաշտոցեան Մատենադարանի Գլխաւոր աւանդապահ, Զեռագրագիտութեան եւ Մայր ցուցակի բաժնի Վարիչ ուր Տէր-Վարդանեանը, որի համար յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնն ու երախոսագիտութիւնը:

10 Տե՛ս Տէր-Աւետիսեան, Ս., Բշ. աշխ., 308:

Դէպքում բացում է «զէնեիրիխ» կամ «զէնեըլրիխ», մի այլ դէպքում թողնում է նոյնը, «եալտգ»՝ «եալտուզ, եալտզ, ելտըզ», «փլսյ»՝ «փալասիայ, փլսյ» եւ այլն: Մենք բոլոր նոյնաբառ յապաւումերը. բացել ենք միեւնոյն ձեւով, սակայն երբեմն տուեալ բառը հանդիպում էր նաեւ առանց յապաւման որեւէ տեսակ նշանի. այս դէպքում բառը թողել ենք նոյնութեամբ, որի հետեւանքով առաջացել են հարկադրական գուգաձեւութիւններ:

2. Երբեմն տառեր, բառեր կամ ամբողջական տողեր է բաց թողել, երբեմն էլ տառեր յաւելել (խօսքը հիմնականում ը կամ ն յօդի եւ յ ձայնորդի մասին է), կամ տառը սխալ է ընթերցել (օրինակ՝ ճա՝ «Յունանե» անունը կարդացել է «Յուհանն», 7ա՝ «շապկացուն»՝ «շարկացուն», եւ այլն):

3. Շատ յաճախ միեւնոյն տառը կարդացել է 2 եւ աւելի ձեռով՝ Փ-ն կարդացել է՝ f, Փ, Է-ն՝ և, Է, ի, ս-ն՝ ս, ո, զ-ն՝ զ, շ-ն՝ ը, ն, տ-ն՝ դ, տ, օ-ն՝ օ, ո, կ-ն՝ գ (օր՝ ղատիփէ՝ ղատիփն, շանկլուն՝ շանգլու, կիւլեփտան՝ կիզեփտան, եծԽԲ՝ եծԽԸ (որն անհնար է, քանի որ այդ ժամանակ Կրետացին այլեւս չկար) եւ այլ նման սխալ ընթերցումներ):

4. Երբեմն միեւնոյն բառը գրել է կից, երբեմն՝ անջատ (ինչպէս՝ կու լինի // կուլինի, մինչ ի // մինչի եւ այլն) կամ միասին գրուղը բառը գրել է անջատ (7ա՝ «մառչիլէ»ն կարդացել է «մառչիլ է» եւ այլն):

Կրետացին իր օրագիրը գրել է ըստ խօսակցական արտասանութեան՝ աղաւազումներով, որ դժուարացնում է բառարաններում բառերի որոնումը: Քանի որ նրա օրերի շատ ապրանքատեսակներ հիմա գործածութիւնից դուրս են, ուստի դրանց ինչ լինելը հասկանալու եւ բառերը ճիշտ վերարտադրելու դժուարութիւններ են առաջանում: Այս ամէնը հաշուի առնելով՝ բնագրին կցել ենք օտարալեզու եւ հազուադէպ հանդիպող բառերի բունքները:

ռերը գրել ենք ամբողջական, առանց վերականգնման փակագծերի: Աբրահամ Կրետացու կենսագրութեանը վերաբերող հատուածները ստորեւ ընդգծել ենք շեղատառ գրելով, որպէսզի նրա կենսագործունէութիւնն ուսումնասիրողները դիւրութեամբ գտնեն իրենց անհրաժեշտ նիւթը:

ՄԱՐԻՆԵ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԱՏԵՏՐ-ՕՐԱԳԻՐ ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ ԿՐԵՏԱՑԻՈՅ

[Կազմաստառ Ա.] Յետ Սուրբ Էջմիածնայ Դ. [4] արոռող. նախ՝ Սիւնեաց Տաքեւ, երկրորդ՝ Թշնի, երրորդ¹¹ Հաղպատ, չորրորդ՝ Հաւուց Թառ, որ է՝ Ամենափրկիչ:

Կէնթէ կազէ շալն, որ է՝ Քէնի ///, շատ կու գտի, կէնթէցիք //սնորի ասեն. շաքիրներուն [հայ]մար պէտք է:

[1ա] Իզմիրու եկած չուխան /// մօնն մէկ կտոր՝ Դ. [4] արշուն, մօն խորուկ մնծ կտոր մի՝ ԺԴ. [14] արշուն, չաշխրցու մի մօն՝ Բ. [2] արշուն՝ Բ. [2] ըստակ, կրկին չեշրցու մի մօն՝ Բ. [2] արշուն, Բ. [2] աստղ[^օ] սեւ չուխայ՝ ԺԲ. [12] կանկուն եւ կէս:

Ղազար վարդապետին դրկած ընծայճ՝ Գ. [3] կ[ա]նկուն մաւի չուխայ, լոնտրայ՝ Ժ. [10] կանկուն եւ կէս: Ընդ ամենն ձԼԱ. [131] դուռուուշ:

Փերփերեան Ժ. [10] տօնլուխ՝ ԼԲ. [32] դուռուշ կէս:

Մահեսի Պէյազն սուրբ Աստուածածին վանուց Արմաշու Հ. [70] փարայ ողորմութիւն տըւաւ:

Թիֆլիզ եղած բաղնիքն ալսն Մանտէնցոց է, որ է՝ Մանտէնուն որդին Էլի Զօհրապն, նորա որդի Մանուչարն, որ ինձ պատմեց:

Շինողն Պէհպուտն Խսպահանու եկած թէքէլքիչին, որ զատ գտաւ ի տնտեղն, նորա որդին՝ Խօշազատայ, նորա որդին՝ Աշխալ պէկն, նորա որդին՝ Մէլիք աղայ:

[1թ] Տէք Ազարիային տունն եղած դաշղավալն այս է, որ Էջմիածին դրկեցաք՝

Զօնլուի խօշոր գլուխ՝ ՃԻ. [120] դաշղավալ,

Բահանայից Թէքիրտաղու՝ Լ. [30] գլուխ,

Թէքիրտ[ա]ղու մանր գլուխ՝ ՃԻ. [120] դաշղավալ:

Ճ. [6] խօշոր ես առի եւ Ե. [5] մանր գլուխ.

մէկ ջուալն սափի Զօնլուէ՝ Հ. [70] գլուխ է:

ՄԵկ չուալն խառն է՝ Ծ. [50] գլուխ Զօռլուէ, ԻԴ. [24] գլուխ Թէֆիրտաղէ,

միւս չուալն մանր է՝ խոտով եւ առանց խոտ՝ ՃԻ. [120] գլուխ:

Մշեցի Զաքարիայ վարդապետն, որ ի Սուրբ Էջմիածին մեռաւ, զՄահմուտնայ նուիրակութիւն զկոնտակն եւ զմեռոնն ետուր հոգեւոր տէրն. յետ մեռանելոյն իւր հետ եղած տէր Աւետիսն՝ Կոշտիանայ գեղէն, որ է մերձ Բաղիշու, եւ իւր փոքրաւորն՝ Ղայսարցի Յոհանն, ընդ Մարգարայ վարդապետին Մահմուտանցի առին զկոնտակն եւ զմեռոնն եւ գնացեալ ժողովեցին զնուիրակութիւն՝ Քննել արժա՞ն է Ամրտոլ հասուցին, թէ՞ ոչ:

[2ա] Թվին ՌՃՇԳ. [1734], Փետրուարի ԺԼ. [18] Իզմիմիտու եկի խստամպօլ եւ Մարտի սկիսրն սկսայ պատրաստութիւն տեսանել ճանապարհի:

Նախ Էյէրին տվի Հ. [70] տրամ արծաք

դատիքի Գ. [3] արշ[ու]ն՝ Գ. [3] ըռուպ ԺԲ. [12] դուռուշ

ըստակ տվի՝ Ի. [20] դուռուշ

տօնանման շինողէկ՝ ԺԼ. [18] դուռուշ

տիզկինն եւ թափդուրն՝ Դ. [4] դուռուշ. ճէմ՝ ՀԼ. [78] դուռուշ:

Բ. [2] սէփէքի՝ Դ. [4] դուռուշ կէս

Ա. [1] գօտի դայիշ թէլարին՝ Հ. [70] փարայ

Գ. [3] գօտի եւս փէյ տվի, Ա. [1] գէրմահպուպ

Դ. [4] շալ գօտի եւ Բ. [2] վզի շալ՝ ԺԶ. [16] դուռուշ

Աերկողչէկ [գինը բաց թողած]

Ժ. [10] ֆիլթան առի՝ Գ. [3] դուռուշ կէս

Կիւլէփտան մի, պուհուրտան մի եւ Ժ. զարփ, եւ Գ. գաւար շինելու տվի՝ ԵՃՇԳ [553] տրամ ու կէս էր: Յովաննէս Զէլպուն.

Ժ. [10] զարփ եղեւ Ճ [106] տրամ, շինողչէկ՝ ԷՃԽԲ [742] ստակ. ճէմ՝ ԻԶ. [26] դուռուշ:

Պուհուրտանին, կիւլէփտանին շինողչէկ եւ ԺԵ. [15] տրամ արծաքի տվի [շնչած՝ «ՃԹ»] Լ. [30] դուռուշ. ՃՂԵ. [197] դուռուշ:

արծաք-է. Բ. [2] թասին տվի Դ. [4] տրամ կէս արծաքին

եւ բանողչէկ՝ Գ. [3] դուռուշ

Բ. [2] դաշայի համար տվի Բ. [2] գէրմահպուպ,

Դ. [4] շիշէ եղի ախ սանտալ դարէնֆիլ ի տէր
ֆիքնէ արկանց տվի Հ. [70] փարայ
|2թ| Դ. [4] թէլաթին գօտի՝ Զ. [6] դուռուշ
Ի. [20] դայիշ գօտի՝ Գ. [3] դուռուշ Ա. [1] ըստակ
Ա. [1] ոեշմէ՝ Ա. [1] դուռուշ
Ա. [1] ֆելնթայ դայիշի՝ Ճ. [100] փարայ
ԺԲ. [12] շուխտ սեւ պապուն՝ Զ. [6] դուռուշ
դաշայ չանթայ եւ այլ ինչ՝ դուռուշ կէս
Ժ. [10] պիսաւի՝ Զ. [6] դուռուշ
պանիրի խարճ եւ գառներուն՝ Ե. [5] դուռուշ
պիլան եւ պաշլիսի մէրամէք՝ Ա. [1] տուկատ
ԻԱ. [21] դալէմթրաշ՝ ԿԵ. [65] փարայ
ԺԲ. [12] փէրկէլ՝ Խ. [40] փարայ
ԺԲ. [12] ճէտվէր՝ ԻԴ. [24] փարայ
Ի. [20] ճիմպիզ՝ Ի. [20] փարայ
խաս լօք՝ Ճ. [100] տրամ ՀԳ. [73] փարայ
ճիանց համար տվի անցնելու ժամանակն Ժ. [10] դուռուշ կէս
Սարիին խանն տվաք Ե. [7] դուռուշ
թրերուն տվի ԽԵ. [45] փարայ
Էզաներուն տվի Ե. [7] դուռուշ
մուսի ճօննյին՝ Բ. [2] ելտուզ
թէնթէրէ շիրէփ՝ Ե. [7] դուռուշ
Ֆէրէթի զննէփ՝ ԳՃԾ. [350] փարայ
կիւլէփտան պուհուրտանի աման՝ Գ. [3] դուռուշ կէս
ուստրայ դայիշ՝ Լ. [30] փարայ
Բ. [2] տօնլուխ սեւ սօփ՝ ԻԶ. [26] դուռուշ
Զ. [6] նէնէփ բարչ՝ Ղ. [90] փարայ
Ժ. [10] Էլփագէ՝ ԼԴ. [34] փարայ
Բ. [2] փէշտամալ՝ Լ. [30] փարայ
Կօրդանին կարմիր աստառն՝ Դ. [4] դուռուշ
թէնթէրէ դապեն՝ ԺԵ. [15] փարայ

չատիրն՝ ԺԼ. [18] դուռուշ կէս

|Յա| Ե. [5] տէստէ գըալ սեւ՝ Ծ. [50] փարայ

պաղայ սանտր ամանով՝ ԼԵ. [35] հին փարայ. ԳՃԾ. [350] փա-
րայ

Ժ. [10] ցած սահմանաման՝ Լ. [30] փարայ

Ժ. [10] ապահով սահմուր՝ Խ. [40] փարայ

Ժ. [10] դայեմպէկ սանտր թէլի՝ Ժ. [16] փարայ

Ժ. [10] սանտայ սանտը՝ ի. [20] փարայ

Ժ. [10] հիյալ սէտէֆլի՝ Լ. [30] փարայ

իԵ. [25] հիլայ՝ Ժ. [10] փարայ

Ճ. [100] հիլայ սեւ զէրնշանի՝ ի. [20] փարայ

Ճ: [100] սեւ իկայ՝ Ժ: [10] փարա]

Ճ. [100] ապօ հիւայ՝ Ճ. [6] փարայ

ԲԵՐՅԻ ԺԴ: [14] ՊՈՒՌՈՎՀ ԻԲ: [22] ՎԻԱՐԱՅ:

Ճամփորդ ֆեռվաճին տվի իս. [21] դուռը շ

Բ. [?] իսպար՝ Կ. [60] վարալ

սեպտեմբերի ամսաթիվը է՝ [5] սուսուշ

Եղանակը կամաց է [3] գերավահարություն

բայց այս պահին այս կամաց առաջ է առաջընթացի ավելի լավ աշխատավորությունը:

Հայութաբար զարդարված է ինչպես հայութաբար, այնպէս էլեկտրական աշխատանքում:

³ ԱԵՀ տիկ առ թիվ՝ 6 [?]

ל-בָּנָה [בְּנָה] בְּנָה [3] בְּנָה

լըսութ սի առ Դ. [2] դրամ՝ չ
|3թ| Յովանես Զելկովուն մօսն բ-ոյ[ա]ծս այս էր, որ յետոյ առի՝
1 սեւեռու կը սմբագի, Բ. [2]

իթ. [22] փարայով՝ է. [7] դուռուշ իթ. [28] փարայ, Զ. [6] ջուխտ դեղին պապուչ ԽԶ. [46] փարայով՝ է. [7] դուռուշ, Դ. [4] ջուխտ պապուչ ԽԳ. [43] փարայով՝ Դ. [4] դուռուշ Ը. [8] փարայ, Բ. [2] ջուխտ նիզմէ՝ ՃԶ. [106] փարայ, փալասիան ֆեզնէն եւ շերտներն Գ. [3] դուռուշ, Բ. [2] մաք-արայ՝ Գ. [3] դուռուշ, Բ. [2] վեզնէ՝ Իթ. [28] փարայ, Ֆիլիք-էյի դայիշ՝ Լ. [30] փարայ, Բ. [2] հարափի երկար՝ ԽԱ. [41] փարայ, պգտիկ մաք-արան՝ ԻԵ. [25] փարայ, ուղենին դայիշով՝ ԼԳ. [33] փարայ, Բ. [2] կէմ ձիու՝ ԼԸ. [38] փարայ, դահվէ իպրուի՛ ԽԶ. [46] փարայ, Փիլինան բուր-ուսու՛ ԺԱ. [11] փարայ, սաշմայ Գ. օխայ՝ Լ. փարայ, պարութ Բ. [2] օխայ՝ Ճ. [70] փարայ, աղըզ օրի կէս օխայ՝ ԽԴ. [24] փարայ, Փիշել ԻԵ. [25] տէստէ՝ ԾԵ. [55] փարայ, Մէշին բէստի եւ ֆիլէ՛ ԺԷ. [17] փարայ, շէքէր շերպէրի՛ ՃԽԴ. [144] փարայ, Նէպաք շէքէր՝ Ս. [1] օխայ ԼԳ. [33] փարայ, Ժ. [10] դուրփի շէքէր լէմէ՛ ՃԼ. [130] փարայ, Վեճետիկ դէքէրփի Բ. [2] օխայ՝ ԿԷ. [67] փարայ, ամպէրպար եւ բութ շէքէրփի՛ ՃԻ. [120] փարայ, Ո. [1000] ասեղ՝ ԼԶ. [36] փարայ, սուրէրներուն Ս. [1] դուռուշ, Բ. [2] սէպէրփի կեօմրուկ՝ ՃԽԸ. [148] փարայ, Ե. [5] ջուխտ դեղին չէնկէլ-դանակ ամանով՝ Ճ. [100] փարայ, Փիյարտէյի նավլուն՝ Դ. [4] դուռուշ Ը. [8] փարայ, ձկան եւ փէյն՝ Ծ. [50] փարայ, 4թ նավարարին՝ Ճ. [100] փարայ, մաքսապետին գառ ՄԻ՝ Կ. [60] փարայ, փաշային դափունին տղին՝ Ի. [20] փարայ, կէյափէտ մաքսին՝ Դ. [4] զններլի, Մկրտումին տվի Դ. [4] օխայ շէքէր առնելու Գ. [3] դուռուշ Ս. [1] թլ՛թ, Ե. [5] տօպրակի եւ Ե. [5] կէպրէյի տվի Ս. [1] դուռուշ, Բ. [2] թօփ դայըրան եւ Դ. [4] կանկուն կտաւ՝ ԽԴ. [44] փարայ, Բ. [2] ջուզտան՝ ԾԵ. [50] փարայ, Թ. [9] ջուզտան՝ ՃԶ. [180] փարայ, Գ. [3] ջուզտան՝ ԽԵ. [45] Գ. [3] այլ ջուզտան՝ Լ. [30] փարայ, դատիփէ Էկէրփի փարայ, Գ. [3] այլ ջուզտան՝ Լ. [30] փարայ, դատիփէ Էկէրփի շինողչէ՛ ՃԽ. [140] փարայ, դալթախ՝ ԾԵ. [55] փարայ, թէկէլդի եւ շինողչէ՛ ՃԽ. [122] փարայ, Մէշին խաշայ՝ Ի. [20] փարայ, օգէնկին՝ ՃՀ. [170] ՃԽԲ. [220] փարայ, թէկէլթի՛ ԲՃԻ. [220] փարայ, թէկէլթի՛ Զ. [80] փարայ, փարայ, սառէ ԷկէրԲ՝ ԲՃԻ. [45] փարայ, թօխայ՝ Ժ. [10] փարայ, Փիլինք-այի դայիշն զահմայ՝ ԽԵ. [45] փարայ, թօխայ՝ Ժ. [100] փարայ, թէլաքին մարրոյ Բ. [2]՝ ՃԿ. [160] կէրտանելով՝ Ճ. [100] փարայ, թէլաքին մարրոյ Բ. [2]՝ ՃԶ. [86] փարայ, սէյսխանայ մաք-արասի Ծ. [50] փարայ, տէպէ՛ ՃԶ. [25] փարայ, թափուր՝ Ե. [7] փարայ, փարայ, շէպէշ կէմ՝ ԽԵ. [25] փարայ, թափուր՝ Ե. [12] փարայ, 5ալ թթ՛ա նզտաներացն՝ մէրամեթ հիներուն՝ ԺԲ. [12] փարայ, 5ալ թթ՛ա նզտաներացն՝

ՌԱՆՀԸ. [1478] փարայ, տիգկին մի էպրուշումէ՝ ՀԵ. [75] փարայ, թափղուրն՝ Զ. [80] փարայ, տօլաշմայ կիլատէ՝ Ժ. [10] փարայ, դուպուր օքքուսու՝ Լ. [30] փարայ, չանքայ՝ Լ. [30] փարայ, դաշըխլըն՝ Ե. [5] փարայ, հեպկէներուն մէրամէքն՝ ԺԵ. [15] փարայ. Ֆէմն՝ ԲՃԽԵ. [245] փարայ:

Սարգիս [նախապէս գրուած էր Եղիա, որ յևսոյ ջնջել եւ գրել է Սարգիս] վարդապետն, որ զնաց ի Աժտարխան, ի Մուղանու ղրկեցի: Եւ զայս ինչ յանձնեցի նմա. նախ՝ իւր հեծած ձին տվի, որ երթայ եւ գայ, իւրն փոքրաւոր Մաղաքի տղայն [բաց է քողած անունը] անուն

Է. [7] ոսկի ելտուզ տվի իւրճ փոխ, որ խարճնուխ անէ

յետ ղրկեց Շամախու ԺԱ. [11] քուման

իւր վեհքնալորին տվի ձին, որ հեծնի երթայ եւ գայ

ին հեծած ճիշ եւս յետ որկեց՝ վասն ծուլի:

Այլ եւ Ծ. [50] սեւ մորքի, Ծ. [50] ժեպուտի մորքի, թ. [2] Ս. Այլ եւ Ծ. [50] սեւ մորքի, Ծ. [50] ժեպուտի մորքի, թ. [2] վահագակը, Ժ. [10] ձկնատամեայ գաւազան՝ Զ.ն [6] խաչանեւ վիշա- պագլուխ եւ Զ.ն [6] կեռ միագլուխ, այլ եւ անձն գաւազանց Գ. Գ. պագլուխ կտոր եւ ամէն կտոր թ. թ. [2-2] թիզ երկայնութիւն իւր [3-3] կտոր եւ ամէն կտոր թ. թ. [2-2] թիզ երկայնութիւն իւր թողվն, այլ եւ Ճ. [100] զարտաւայ աշի դրած, բայց պիթուն անա- րաս անձնեւ:

Գևագ ՌՃԶԵ [1736] Յունկարի է. [7] ի Մուղանու դաշտեն ի
մէծ բանակէն ձիսիսրու ի Շամախի Բախ եւ անտի ի Տարպանու զը-
նայու է. Աստուած յաջողէ:

Թօյխատու մէջն Հ. [8] օր կեցանք. կիրակի մտանք եւ կիրակի
թօյխատու մէջն Հ. [8] օր կեցանք. կիրակի մտանք եւ կիրակի

պահոցն. ի մէջ Թօխարքու Հ. [8] օրն խարթեցի քէ՛ մեզ, քէ՛ ճիամց ընդամէնն' ԾԲ. [52] ղուոռուշ: Ճէմն ԾԲ. [52] ղուոռուշ:

Թօխարքու մինչեւ ցԱրգրում ճանապարհին խարթ՝ Խ. [40] ղուոռուշ:

Շողենի վանքն գն[ա]ցինք յուխտ՝ Ժ. [10] ղուոռուշ:

Բ. [2] ճի վարձեցի բեռներուն համար՝ ԺԶ. [16] ղուոռուշ. ճէմն ԿԶ. [66] ղուոռուշ.

Ճէմն ԿԶ. [66] ղուոռուշ:

|6ա| Արգրում մտանք նոյն քվին եւ Յուլիսի ԺԱ. [11] օրն եշշարքի եւ մնացինք ԺԲ. [12] օր: Արգրումայ մէջն քէ՛ Զանկլու աղասուն եւ քէ՛ էնկիչարի աղասուն, եւ քէ՛ էրեւան աղասուն եւ քէ՛ միւրսէլիիմի փէշկէշ տվի ընդամէնն ԲՃԺԵ [215] ղուոռուշ: Ճէմն ԲՃԺԵ [215] ղուոռուշ:

Այլ եւ ի Արգրում խարթեցի մեզ եւ ճիամց:

Արգրումայ ելանք նոյն քվին Յուլիսի իդ. [23], որ էր Վարդապանի երրորդ օրն, գշարքի: Ճանապարհին եւ ի Ղարս մինչեւ ցը-Սուրբ Էջմիածին, քէ՛ ուսխուարներուն եւ քէ՛ Ղարսայ կեօմրուկ չուն, եւ քէ՛ մեր եւ ճիամց խարթն, եւ քէ՛ Խօշականքն ընդամէնն ճէմն ՀԵ. [75] ղուոռուշ:

Ճէմն ՀԵ [75] ղուոռուշ: Ընդ 608 ղուոռուշ:

Ի Սուրբ Էջմիածին հասանք օգոստոսի Գ. [3]' օրն շարար, պատարագին ժամանեցանք: Խակ Սարգիս վարդապետն եւ մեր Յարութին վարդապետն եւ Քահանային՝ աւաֆէրէց տէր Յովանէսն, տէր Յունանն, տէր Պողոսն, տէր Ազարիայն, տէր Գասպարն եւ այլք, ընդ նոսայ չուեցին ի Սուրբ Կարապետ ընդ Կաղզւածու վանից առաջնորդին Յովանէս վարդապետին օգոստոսի իդ. [23]' օրն ուրբար:

[1734] Սեպտեմբերի ԺԵ. [15] շաբաթ բոնեցին ինձ Յովանէս վարդապետն եւ Մահտեսի Սահակն՝ զԹեւան տղան, որ է ամսէն Բ. [2] մաքչիլ:

Նոյն քվին եւ Սեպտեմբերի իԵ. [25] Սուրբ Գեւորգայ պահոցն դեմշարքի օրն ես՝ Արքահամ վարդապետս, եւ Սպահանցի Խաչատրշարքի օրն Արքահամ վարդապետս եւ Արմաշի տէր Անտօնն Լուսաւորչայ յանապատուր վարդապետն եւ Արմաշի տէր Անտօնն Լուսաւորչայ յանապատուր վարդապետն ի Սուրբ Էջմիածնայ նկատ զմեզ ատին հայր Յոհան վարդապետն ի Սուրբ Էջմիածնայ նկատ զմեզ ատին հայր Յոհան վարդապետն տարաւ: Ճաշու հասն յԽշական կերանք. ընդ մեզ ուսաւ յանապատն տարաւ: Ճաշու հասն յԽշական կերանք. ընդ մեզ էր եւ Կօշեցի Սարգիս վարդապետն, բայց նա մնաց ի յԽշական, եւ

մեր ի մոյմ գիշեր ի Յոհանակամբն եւ ի եշարքի օրն Դ. [4] ժամուն հասանք ի յանապատճ:

[7ա] Եզրու ապրանքն այս է՝ լաւ զար Գ. [3] քումանով, Դ. - Ե. [4-5] քումանով գինն թօփն է. Հալեպի կու լինի, լաւ մով կու լինի, որ է՝ բարակ շապկցուն, լաւ տարայի, լաւ դութնի, լաւ մախմուր, որ է՝ դատիփէ:

Սպահան ծանր բարխանայ իզի տիպայ Թ. [9] հալեպի, կու լինի Զ. [6] քումանէն մինչեւ ցժ. [10] քուման, ԺԱ. [11] քուման չի լինիր, Թ. [9] Հալեպի է. մէկ շուրջառ կու լինի:

Յէք քառայ, որ է բարակ տիպայ, որ է սու տիպասի գինն քուման ու կիսէն մինչեւ Դ. [4] քուման կայ Սպահաննայ:

Պատիլայ իմ խալարի պէս է Սպահան: ԻԵ. [25] մարչիլէն մինչ ի Կ. [60] մարչիլ կու լինի գինն. տօնուխն է. [7] Հալեպի:

Պալկիմով գինը Ծ. [50] դուռուշէն մինչ ի Զ. [80] դուռուշ Թ. [9] Հալեպի է: Սպահան սութի զար Սպահան: Դ. [4] քումանէն մինչեւ ցԵ. [5] քուման գինն լաւերն, է. [7] Հալեպի այլ կու լինի, ինն՝ այլ:

[7թ] Ճ. [100] քումանն, որ տվի վասն ցորենի

ԲՃ. [200] խարւար ցորենի գեղացոցն այս է՝

Աախ դրկեցի Այլազին հետ ԾԷ. [57] քուման կէս. եւ Ռ. [1000] դիան:

Կրկին Հասան էֆէնտին ետուր Ժ. [10] քուման

Կրկին դրկեցի շաքիր Մկրտումին հետ իԲ. [22] քուման ԴԻ. [4000] դիան:

Եղեւ նամն [=նէմն] Ղ. [90] քուման:

Գեղացիք հասուցին ինձ Դ. [4] քուման կէս Ալուն ձեռօֆ, կրկին տվին ԺԱ.Ռ. [11000] դիան Ալուն ձեռօֆն: Հասան պէկին հակրկին տվին ԺԱ.Ռ. [11000] դիան Ալուն ձեռօֆն: Հասան պէկին հակրկին տվին յԵրեւան է. [7] քուման ու կէս, որ եղեւ ընդամենն Ճ. [100] քուման:

Ստ[ա]մպօլու նուիրակ Պետրոս վարդապետին դրկեցի ընդ Պրո-խորոնիւ Լ. [30] փոքր պէյազ, Դ. [4] կէս թապաղի եւ կրկին Ը. [8] եւս կէս տապաղի եւ Բ. [2] սեւ:

[8ա] ԹՎ/ին ՌՃԶԳ [1734] Յովաննէս վարդապետին բերածն յՌոռումլու զատն այս է, որ Սուրբ Էջմիածին գնալն տարանք բաժ-նելու:

- Բ. [2] տէստէ լիբրգֆայ չախու՛ գին Գ. [3] դուռուշ
 Բ. [2] տէստէ ֆիլիթլու չախու՛ գին Զ. [6] դուռուշ
 Բ. [2] տէստէ խօշոր ինկլիվ չախու՛ գին Գ. [3] դուռուշ կէս
 Գ. [3] տէստէ պուռնօթի դութի՛ գին [այս տողը ջնջած է]
 Դ. [4] փունտ պօռնօթի՛ գին Գ. [3] դուռուշ
 Ա. [1] եզար պօզար՝ դուռուշ կէս
 Բ. [2] փունտ չայ՝ դուռուշ կէս
 Դ. [4] ջուխտ էլտիվէն՝ Ա. [1] դուռուշ
 Ա. [1] պուռնօթի դութի փայտէ՛ Ժ. [10] փարայ
 Դ. [4] պատկերով դութի՛ Ա. [1] զլորայ
 Ա. [1] պիպէռի ջաղաց՝ Բ. [2] դուռուշ
 Ա. [1] չախմախ՝ Ի. [20] փարայ
 Ա. [1] պիլօր քաւաք՝ Ի. [25] փարայ
 եազար պօզար մի՛ Ժ. [17] փարայ
 Ա. [1] փունդ լօֆ կարմիր՝ Ճ. [130] փարայ
 Ա. [1] Փլինթայ՝ Ժ. [12] դուռուշ
 մեծ Փլինթան՝ Ժ. [17] դուռուշ
 Ա. [1] ջուխտ փիշտով՝ Ժ. [13] դուռուշ
 տախրմ ամանով դանակ՝ Գ. [3] դուռուշ
 տաքէսին ճին սարգովն՝ Ի. [25] դուռուշ
 Գ. [3] սարմայ թուփէ՛ Ժ. [13] դուռուշ
 Ա. [1] շէշխանայ թուփէ՛ Է. [7] դուռուշ կէս
 տէվրիշ ճին դըռն[ա]ն՝ Խ. [40] դուռուշ
 դուլան ճին՝ Ծ. [57] դուռուշ
 անթէպ էյէռն՝ Գ. [3] դուռուշ
 տօնանման՝ Թ. [9] դուռուշ
 չուլն զպլովն Բ. [2] դօլան՝ Խ. [42] փարայ
 Ա. [1] իւլար՝ Ը. [8] փարայ
 Յէմն ԲՃԺ. [215] դուռուշ կէս:
 |8p| Թ. [9] կղպաք՝ Ճ. [100] փարայ,
 Բ. [2] ջուխտ էհրամ՝ Դ. [4] դուռուշ

ի մէր, Բ. [2] ջուխտ ղապայ էիրամ՝ Գ. [3] դուռուշ,

Գ. [3] թօփ սեւ ապայ՝ Զ. [6] դուռուշ կէս,

Դ. [4] թօփ նէրմակ ապայ՝ Դ. [4] դուռուշ,

Զօռլու տվածն՝ ԻԾ. [28] մահրամայ, Ե. [7] աղեկ փէշկիր, Բ. [2] նէնտէրէսիզ սօֆ, տէվէրույու սիննապի, Բ. [2] էրուսաղէմայ արախ-չին, Դ. [4] բարակ շապիկ, Բ. [2] բիշանած փէշկիր, Ե. [5] իփէքի մահրամայ, Ա. [1] թիրէ, Ա. [1] ս[ա]նտր ամանով պաղայ սանտր, Բ. [1] կանկունուկէս կարմիր աքլազ, Բ. [2] կանկուն նէրմակ աքլազ, Բ. [2] վզի շալ մօր եւ կարմիր, Դ. [4] գօտի շալ, Ա. [1] մօռ դափիդուլի հէլալի, ԻԵ. [25] սապուն, Ա. [1] մահրամայ, Մարայ Ժ. [10] ֆիլման ֆարֆուր:

|9ա| Իմ քովս եղածներն այս է, որ էջմիածին տարանք բաժանելու՝

Դ. [4] տէստէ լիբրգֆայ չախու՝ Զ. [6] դուռուշ, տէստէ մի ինկիզ մեծ չախու՝ Հ [70] փարայ, ԺԵ. [15] ջուխտ այինօրողու դանակ, չենկէլ՝ Ե. [5] դուռուշ, Գ. [3] ջուխտ պահրով չախու՝ դուռուշ կէս, Ա. [1] թամբ Բ. [2] դանակով, մէկ չենկէլով՝ Ա. [1] դուռուշ, Ա. [1] ջուխտ դանակ, չանկալ, գդալ ամանով՝ Բ. [2] դուռուշ, Ե. [5] չախու ջոկ՝ Բ. [2] դուռուշ, ամանով չախու մի՝ կէս դուռուշ, Բ. [2] գաւաք թէնէքէի ամանով՝ Բ. [2] զոլաքայ, Ա. [1] գաւաք պիլօր փայտ ամանով՝ կէս դուռուշ:

Իզմիրու եկածն չուխան այս է՝ հոգեւոր տիրոչն համար Դ.կան [4] մօռ, մեզ համար Ժ.Դ. [12] կանկուն մօռ, ԺԲ. [12] կանկուն եւ կէս սեւ, Բ. [2] չախշրցու Գ. [4] կանկուն՝ Դ. [4] ըռուափ: Ղազար վարդապետին դրկածն ինձ Գ. [3] կանկուն եւ կէս եւ մէկ չաշխըրցուն ընծայ է. ընդ՝ ՃԼ.Ա. [131] դուռուշ:

Պահարն այս է՝

նէվզի հինտի կէս օխայ՝ Դ. [4] նոր դուռուշ, նէվզի պուայ Ծ. [50] տրամ՝ Գ. [3] նոր դուռուշ, տէստէ մի դալայ դքալ եւ չենկէլ [55] փարայ, տէստէ մի դանակ՝ ԾԵ. [55] փարայ, Գ. [3] տէստէ մի՝ ԶԲ. [82] փարայ, տէստէ մի դանակ՝ Ծ. [55] փարայ, Գ. [3] տէստ թալէր դալայ՝ Ե. [7] օխայ է, Գ. [3] պօյ՝ Գ. [3] զըննրլի եւ [3] տէստ թալէր դալայ՝ Ե. [7] օխայ պիպէն, կրկին Ա. [1] օխայ՝ Ե. [5] Դ. [4] փարայ, Գ. [3] օխայ պիպէն, կրկին Ա. [1] օխայ՝ Ե. [5] Դ. [4] փարայ, Գ. [3] օխայ՝ Զ. [6] դուռուշ, փէրփէրիան Ժ. [10] դուռուշ, տարչին Ա. [1] օխայ՝ Զ. [6] դուռուշ, փէրփէրիան Ժ. [10] դուռուշ, կէսէր կանկուն՝ ԼԲ. [32] դուռուշ եւ կէս, պատկերահանին՝ Գ. [3] զէննրլի կէսէր հիսապովն, Ժ. [10] դուռուշ կէս՝ Բ. [2] օխայ դալայ:

Զեմն ՀԲ. [72] դուռուշ կէս ԻԶ. [26] փարայ. մասրափն ԻԶ. [26], Ե. [5] փարայ:

|9թ| Դ. [4] տախըմ չամաշուր՝ ի. [20] դուռուց
հոգեւոր տիրոջ Գ. [3] ոսկի վասն մատաղի
|10ա| հոգեւոր տիրոջն՝ 50 ոսկի [արտայայտուած ոսկու նշանով]
աքուակալին՝ 02
տէր Յակոբին՝ 02
Հոկիսիմեյի առաջնորդին՝ 01
միաբանից՝ 07
լուսաւորչայ անապատին, մահտեսի Մարութային հոգոյն քա-
ռասնից՝ 07

Եւ Բ. [2] շալ Թօսեայու՝ Է. [7] դուռուց

Սահմոսավաճագին՝ 01

իոցելով տիրին ավի Արքունութեանց Մանուկին կտակն՝ 15

այս իւ լինաւուականի Գրիգորի կտակը՝ 13 եւ Ա. [1] դուռուշ

այս Յունիսի ախի ամիս կը [40] պահպատճե

Digitized by srujanika@gmail.com

Հայոց պատմության մասին՝ 05

Յովանա զայրի

Օգոստուսի օրենք

Յարգիս վարդապետիս փոխ է. [7] և ազգի Յ.
Յարութիւն վարդապետին տվի ժ. [10] ոսկի, որ տըւաւ վեհին,
այլ եւ Դ. [4] ոսկի ժամուց եւ Գ. [3] ոսկի աշահամբոյր, Ա. [1] ոս-
կի տէր Յակորին, Ա. [1] ոսկի աքռուակալին, Ա. [1] ոսկի եազի-
կի տէր Յակորին, Ե. [5] ոսկի սեղանին, Դ. [4] դուռուշ լուսարարին, յէրուսա-
նուն, Ե. [5] ոսկի սեղանին, Դ. [4] դուռուշ լուսարարին, յէրուսա-
նուն, Ա. [1] ոսկի սեղանին սեղանին հարէ տըւի իւրն եւ Ա. [1] վեղար նոր,
այլ եւ Ի. [20] դուռուշի զլորայ խարճին:

Ճեմն ՃԱ. [101] դուռուշ և Ա. [1] փիլոն զատ ի նանապարհն
խարթեն, որ եկիմ:

[10p] Տեր Պողոսին փոխ տվի ի Սուրբ էջմիածին Դ. [4] ին
դուռուշ եւ Զ. [6] դուռուշի նոր զլոքայ:

Յովանես տղին տվի ի. [20] դուռուշ, ժե. [15] դուռուշի նոր գօնթար էլ Դ. [4] հին դուռուշ:

Տեր Գասպարէն ինձ հասաւ Ե. [5] զեթերի, Բ. [2] զեթերի ձիուն
լուսաւ, Բ. [2] զերմահպուաց այլ չօրապին համար առի յիս անցաւ

այլ եւ իրեն մօտն մնաց Գ. [3] զննորի Ա. [1] գէրմ[ա]հպուա եւ Ա. [1] դուռուշ:

Այլ եւ տվի Ը. [8] ջուխտ ջօրապ, Գ. [4] ջուխտ էլտիվէն՝ Զ. Զ. [6ական] փարայ:

Տէր Պողոսի Ղարս տվի կտաւին համար Բ. [2] դուռուշ եւ Ղարսայ խարճին համար դուռուշ կէս փոխ:

Գրիգորին տվի Բ. [2] զննորու, տէր Ազարիայն եւս տըւաւ Դ. [4] դուռուշի զատ, որ եղեւ Ժ. [10] դուռուշ:

Բ. [2] անգամ սեղան արի՝ Խ. Խ. [20ական] դուռուշ

վանքերն գնացանք հետ հոգեւոր տիրոչն թէ՛ խարճ, թէ՛ խաչահամբոյր՝ ԽԵ. [25] դուռուշ

[11ա] Վէլինամարին մօհրի գիրն է՝ «Նիկինի տօլվէթի տին, թէֆուէ պութ չունազնա, պէնամի նատիրի իրան դէրարտար խուտայ»¹²:

Սիբէյին՝ «Սիգէ պէր զար դեարթ, նամի սալթանար բատէր ճիհան շահի տին նատըր դուլի Աթէնտէրի սահիպ դուան»¹³:

Միրգէ ապտուէզակ ճիհանշահի ցեղէն, որ էր Թարվիզու նայիպ եւ այժմ է Ատրպէնան վէզիրի, ասաց զայս. «սիգէյի պէր զէր ֆէրթ նամի սալթանար ոահ տէր նէհան»:

Խօսրօփի ատըր շահի նատըր դուլի կի<թ>թի սիթան

հէր ֆիրա պէուխուտայ եարէս

հէրգի պէռ կէրտէթ էզվէյի զէրմէսարէզ

էլիէմտ ուր ուլահ փատիշահ մա նատիրի ֆիւլի իրանէս՝

իւր ասածն է. վէլինամարն ասաց՝ «Ճէր պէնտէ էշրէ ֆի խուտայի

թաալա եարէս հէր պէնտէ ազու պէրկէրտէթ շարմասարէզ»:

Վաթիէլամէն այս է՝

փատիշահի մամալիք իրան

12 Տե՛ս ծնր. 2, թարգմ.:

13 «Դիրոշմ յուկի եդ զանուն տէրութեանն, որ է առաջնորդ աշխարհի, նաւուիր-Ղուլի Շահ հաւատոյ, Աղեքսանդրափանն, տէր Ղուանի (Սիբէյի տիր-Ղուլի Շահ հաւատոյ, Աղեքսանդրափանն, տէր Ղուանի (Սիբէյի պէր զար ֆեարթ, նամի սալթանար, բատէր (բահտէր) ճիհանն Շահի պէր զար ֆեարթ, նամի սալթանար, բատէր (բահտէր) ճիհանն Շահի պէռ պատիր-դուլի, Ըսկենութիւնի Սահիպ Ղուան)». տէ՛ս ԱՐՄԱԿԱՄ ԿԱ-ԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՐԵՏԱՑՈՒ, Պատմագրութիւն ..., նշ. աշխ., 1870, 99:

գիլի սուպիան նատիրի տէվրան ֆաթիէ:¹⁴

[12թ] Ի կենդանութեան սրբազնին ՌՃԶԳՒին [1734], որ ուխտ գնացի ի վաճօրայս հեռաւորս, էք Հոկտեմբերի ժԸ. [18]: Յես ժէ. [17] աւուրց՝ նոյեմբերի Դ. [4] օրն, բշարքի եկի ի Սուրբ էջմիածին եւ գտի զվեհն հիւանդ ի մահեի, եւ նոյեմբերի ժԸ. [11] լոյս երկուշարքի գիշերոյն Թ. [9] կամ ժ.րդ [10] ժամու աւանդեաց զմաքուր հոգին ի ձեռն հրեշտակի քարւոյ:

[36թ] Աստապատու վանքն եղօղբն են՝ առաջնորդ Յովանէս վարդապետն, Աւետիք վարդապետն եպիսկոպոս, Եսայի վարդապետ, Ղուկաս վարդապետն, Նիկողոս վարդապետն, Յակոբ վարդապետն, Անտոն վարդապետն, Տէք Վարդանն արեղայ, տէք Մկրտիչն լուսար[ար], տէք Պողոսն արեղայ, Տէք Յովանէսն արեղայ, տէք Մինասն շիրաչին, տէք Սարգիսն առաջնորդին փոգրաւորն, տնտես հացըռուղ՝ Դ. [4] հոգի, ամբարտար մուղտուսին, պախչանի՝ Բ. [2] հոգի, դունապան՝ Ա. [1] հոգի:

[37ա] Թ՛վին ՌՃԶԳ [1734] Մարտի Ա., որ սկիսրն առի պատրաստութիւն տեսմալ վասն գնալու Սուրբ էջմիածին:

Իմ յանձնինս խարճն այս է՝

նախ ներմակ աքլագ՝ Բ. [2] կաթկուն եւ կէս

կարմիր աքլագ՝ Բ. [2] կ[ա]նկուն ու կէս. երկուսին գինն՝ Թ. [9] դուռուշ

մահտ[ե]սի Սաղաթիելին համար Բ. [2] քօսեայու շալ առի՝ գինն է. [7] դուռուշ

սրմային տվի Է. [7] դուռուշ

Ը. [8] կտոր չուխային խարճ եւ կարողէք՝ ԻԳ. [23] դուռուշ

ԻԱ. [21] մսղալ դեղին կլապտոն՝ գին Ը. [8] դուռուշ կէս

Ժ. [10] մսղալ ներմակ կլապտոն՝ գին ՃԸ. [150] փարայ

էլվան էպրուշում՝ Ե. [5] դուռուշ

14 «Արքայն աշխարհաց իրանի, ստուերն ամենաբարձրելոյ՝ նատիր՝ ընտրելագոյն որդին ժամանակաց՝ յաղթողն». տե՛ս Ա.ԲՐԱՀԱՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՐԵՏԱՑԻ, Պատմագրութիւնն..., նշ. աշխ., 1870, 100: Սյապէս քարգմանել եւ պարսկերէն հատուածի բառանջաւուման եւ որոշ բառերի քարգմանութիւնների հացցում մեզ օգնել է Մատենադարանի Արաբատառ ձեռագրերի նկարագրութեան բաժնի աւագ գիտաշխատող Քրիստինէ Կոստինանը, որի համար նրան յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնը:

Մարտան առի Բ. [2] չատըր կտաւ՝ Ե. [5] դուռուշ

Ա. [1] կտաւ Բ. [2] տօնլուխ՝ Հ. [70] փարայ

Ղարս Բ. [2] ղազան միսքի կտաւ՝ Դ. [4] դուռուշ

Ա. [1] կապուտ կտաւ՝ Ա. [1] դուռուշ

Դ. [4] մսղալ ներմակ կլապտոն գինը չգրած]:

[37թ] Տէր Ազարեայն առաւ Թ. [9] չուխտ ջօրապ, Ը. [8] չուխտ էլտիվէն՝ Զ. Զ. [6-ական] փարայ, Է. [7] ժէսէ՝ Դ. Դ. [4-ական] փարայ, Ե. [5] տիկ՝ Իշ.ական [27] փարայ

Այլ եւ ԺԶ. [16] հին դուռուշ, որ կանէ Ի. [20] դուռուշ

Ի. [20] դուռուշի զլորայ, Ժ. [10] դուռուշի փարայ, կրկին Ե. [5] դուռուշ եւս:

Ճէմճ ԾԵ. [55] դուռուշ նաղտ ըստակ:

Տէր Գասպարն առաւ Ը. [8] ջորապ, Դ. [4] էլտիվէն՝ Զ. [6] փարայ:

Աստապատ խալաթ տվի առաջնորդին, Յովանէս վարդապետին՝ զղանեվիզ փիլոնն, Աւետիք վարդապետին՝ չուխայ փիլոն մի, Աւաք իրիցուն՝ չուխայ փիլոն մի, Մարտիրոս վարդապետին՝ վեղարցու մի, երեսփոխին՝ Ա. [1] տօնլուխ չուխայ, պարոն Աստուածատրին՝ Ա. [1] տօնլուխ պակուաստ եւ Բ. [2] փէշտամալ:

Երընջակ խալաթ տվի Եսայի վարդապետին, Ա. [1] չուխայ փիլոն եւ Գ. [3] վեղար:

Ագուլիս տվի Ա. [1] փիլոն չուխայ Յովանէս վարդապետին եւ Գ. [3] վեղար, Ժ. [10] դուռուշ սալամաքի, Ե. [5] դուռուշ բահանայաց, Զ. [80]՝ Ստեփաննոս վարդապետ:

[38ա] ԹՎՀԱՅ ՌՃՁՂԴ /1735/ Դեկտեմբերի Դ. [4] չուեցանք ի Սուրբ Էջմիածնայ գնալ ի Սուրբա, եւ ի ճանապարհի ընծայք այս են՝

նախ ի Աստապատ պարոնն Աստուածատուրն ետուր Ա. [1] տօնլուխ պակուաստ եւ Բ. [2] տօնլուխ մահուտ, սեւ եւ սուտ մասի եւ 10 ֆլորի

Մարտիրոս վարդապետն փոքրիկ ետուր Ա. [1] խալիչայ եւ Ա. [1] փէշտամալ

պարոն Խարիսխմոսն ետուր ԺԲ. [12] ֆլորի:

Աստապատու առաջնորդ Յովանէս վարդապետն ետուր Բ. [2] կտոր չուխայ, Բ. [2] տէստէխօն բալէմիքարի, Ա. [1] տիզկին, կար-

միր գինու քաս մի ներքի չինիյովն, Բ. [2] շաբարլաման ուկորէ քրալով, չենկէլ դանակով, Ա. [1] մսրայ փեշկիր, Ա. [1] չորի:

Երընջակու Եսայի վարդապետն ետուր Ա. [1] քուրք, կապուտ չուխով տօպրվենտիկ, Ա. [1] աթլազ կապայ, Ա. [1] քանած բարձի երես, Ա. [1] փոքրիկ քենիմ հապկայ, Ա. [1] լաւ սանտրաման պաղայ սանտրովն, Ա. [1] թիրայ փեշկիր, Ա. [1] չուխտ ջորապ, Բ. [2] արախչին, Ա. [1] գքալաման գքալով, դանակ-չանկալով եւ ժԵ. [15] ուկի:

Դ. [4] իշխան ետուն Դ. [4] ուկի:

[38թ] Ագուլիս պարոն Ստեփանոսին տունն ետուն բարեպաշտուի իիֆն է. [7] եալտուզ եւ է. [7] զներլու:

Աղեկսանդր վարդապետն ետուր Դ. [4] ելտուզ, Ա. [1] սանտր ամանովն, Ա. [1] թիրայ, Ա. [1] արաղչին, Ա. [1] չախու, Ա. [1] կուլպայ:

Ստեփանոս վարդապետն ետուր Բ. [2] ելտուզ, Ա. [1] սանտր ամանովն, Ա. [1] հիմտու մահրամայ, Ա. [1] արախչին, Ա. [1] կուլպայ, Ա. [1] չախու:

Պարոն Յովանէսին օրհնեալ տունն ետուն բարեպաշտուիիֆն ժ. [10] ելտուզ եւ Ե. [5] զերմահպուազ, եւ Ա. [1] զներլու, եւ տղայ՝ Ե. [5] ապասի, եւ ինքն ժամուց՝ ժ. [10] ելտուզ:

Առաջնորդ Յովաննէս վարդապետն ետուր Ա. [1] խարայ ֆերէնի, Բ. [2] բանած բարձի երես, Ա. [1] չարսաւ, Բ. [2] չուխտ կուլպաք, Ա. [1] մահրամայ, Ա. [1] սանտրաման սանտրովն, Ա. [1] կուզլուք եւ ժԵ. [15] ելտուզ, խաչհամբոյր՝ ԾԳ. [53] դուռուշ, Ա. [1] չորի:

Պարոն Ստեփանն ետուր Լ. [30] դուռուշ:

[39ա] Պարոն Նիկողոսին տունն ետուն ժ. [10] ուկի, եւ ինքն ետուր Ե. [5] ուկի:

Մուղան ի բանակն Թիֆլիզցի Մէլիֆն ետուր Թ. [9] ուկի եւ Բ. [2] տօնլուխ չուխայ՝ ԲԲ. [2-2] գազ

տուզախ պարոն Եսային ետուր ԺԱՌ. [11.000] դիան ողորմութիւն

շամախեցիք ընծայեցին Զ. [6] քուման ողորմութիւն,

Սարգիս վարդապետն յղեց Ա. [1] քուման, կրկին Դ. [4] քուման

շամախեցիք, որ և կին էյին տէր Ալեքսանճ, տէր Անտոն, տէր Կիրակոս

եւ բերին թ. [2] չինի սուրահի, Ե. [5] չինի փոքր քապախ, Ե. [5] ֆարփուր Փիլնան, Թ. [2] ֆառփուր Քեասայ, Թ. [2] Աէնէփ բռքիր, Թ. [2] Աէնէփ Վիյալայ, Գ. [3] պըքալ պատուական արախ՝ մինն ոսկոյ արախ, մինն տարչինի, մինն հիլի, այլ եւ Դ. [4] ոսկի տէր Ալեքսանճն ետուր, Ժ. [10] ոսկի այլ, մնացեալքն Ա. Ա. [1ական] սուկով խաչհամբոյր տվին եւ մի կէռնէն, տուզախ ի գիւղն Տողս ետուն մէլիք Էջէնիյ որդին պարոն Արամն Ե. [5] ոսկի, պարոն Պապայ տային Ե. [5] ոսկի, Դ. [4] մարդ Դ. [4] զննրլու, պարոն Նսային՝ Ե. [5] ոսկի, Մարտիրոս Վարդապետն Ա. [1] լիտր ապրշում, Ա. [1] խալիչա եւ Թ. [2] կուլպաք:

|39թ| Դողսայ գեղէն՝ Ժ. [10] ոսկի ողորմութիւն

պարոն Էսային՝ կրկին Զ. [6] ոսկի

պարոն Աւագն՝ կէս քուման

Էրամն՝ կրկին Ա. [1] քուման Քառասնից գիւղի Հութրուտու

ժամարարի ժամուց՝ Թ. [2] քուման

պարոն Հասանն Քառասնից՝ մի Ա. [1] քուման

պարոն Կարապետն Քառասնից՝ մի Ա. [1] քուման

իր դիմաց վանքն Սուրբ Աստուածածնայ անուն առաջնորդն Յովան պանտէս պարոնտէր ետուր Ա. [1] ձիոյ շիրաքի եւ Ա. [1] լիտր հաստ ապրշում

կրկին ետուն Գ. [3] քուման Գ. [3] Քառասնից. չամն Ե. [7] քուման

Աւետարանոցէն եկաւ Թ. [9] քուման եւ Ա. [1] սօֆ Փերանի

Զօրագեղու՝ Գ. [3] քուման

Պանագօրու՝ Թ. [2] քուման եւ կէս

Խնծորեկու Ա. [1] լաւ կարպետ, սէնիմի Քամիչ մի

Տաթեւ ժամ արած օրս ետուն քուման ու կէս

Պրկուշտացի Մանկին ետուր Ժ. [10] ապասի

Շնի[ե]րցիք ետուն Ժ. [18] ապասի

Հալուձորցիք ետուն Դ. [4] ապասի

|40ա| Աստապատու ղրկածս էջմիածին այս է՝

Ա. [1] լաւ խալիչայ, Բ. [2] եօրդանի երես, դալէմի, Դ. [4] կը-տոր չուխայ, Ա. [1] կարած կապայ դումաշ, Ա. [1] հին բարձի ե-րես, Ա. [1] տիզկին, իմ հին փիլոնս՝ պօղչայի մի մէջ կնգած եւ Ա. [1] մեծ դապայ խալիչայ ջոկ:

Այլ եւ հակ մի պլանայ՝ Ճ. [100] հատ, եւ հակ մի կտու՝ Շ. [50] հատ ներկած եւ Ժ. [10] հատ սպիտակ հակն կնքած, եւ Ա. [1] չիք: Այլ եւ Ա. [1] տօպրակ նուշ ու չիք եւ Կ. [60] նուռ:

Երնջակու Սուրբ Կարապետ թողի Ա. [1] տօպրակ չիք, Բ. [2] թիլանի, որ դրկեն Աստապատու վանքն Սարգիս վարդապետին, զի տարցէ ի հետն ի տուն:

Ագուլիս թողի պողչայ մի մօտ կարած եւ մոհրած կայր ի մէջ, Ա. [1] ժիւրք տոպարայ, Վէճէտիկ սուտմաւի չուխայ երեսօֆ, Ա. [1] արլազ կապայ, կտոր մի մօտ խարայ, Բ. [2] բանած բարձի երես, Ա. [1] ժէճիմ հեղկէ եւ այլ խուրտաւաթ չախութ, մկրատ, դալամ-բրաշ եւ այլ ի ժմին կուլպաք, Գ-Դ. [3-4] ջուխտ:

|40թ| Թուփանքներուն տէփտէրն է նոր Փիլինք-ային աղէկն Յով[ան]նէս վարդապետին Ա. [1] տէս[տէ] Փիշէք Փիլինք-ային եւ Ա. [1] տէստէ Փիշտալին,

նոր Փիլինք-ային ցածն տէր Ազարիային եւ Բ. [2] տէստէ Փիշէք փալասքայ վէզնէ,

հին Փիլինք-այն Յարութին եւ Բ. [2] տէստէ Փիշէք փալասքայ վէզնէ,

Գրիգորին՝ նոր թուփէք մի Գ. [3] տրամ կէս փալասքայ վէզնէ, Եղիային՝ շէշխանն փալասքայ վէզնէ,

Զափունին՝ Ա. [1] թուփէք նոր փալասքայ վէզնէ:

|41ա| Մուղան հանի Հուսէյնին, որ է խանին սանտուխտարն, նոր առանք ՌՃՁԵ [1736] Փետրուարի մէկ: Ընդ մէլիք Յակոբնանին եւ ընդ Քալանք-ար Մէլիքշանին եւ ես սուրբ զարլու սատայ ԺԴ. [14] հատ՝ գինն Ժ. [10] թուման ԲՌ. [2000] դիան եւ մէկ ապասի:

Տարայի զարպաֆ՝ ԼԲ. [32] հատ

պապաք հարայ զար Բ. [2] հատ՝ գինն ԻԾ. [28] թուման, ԹՌ. [9000] դիան

դուքնի սատայ ՀԶ. [76] հատ՝ Թ. [9] ապասի Ճ. [100] դիանով հատն գինն. չամն ԺԵ. [15] թուման ԲՌ. [2000] դիան

չիք Զ. [6] հատ՝ գինն ԳՌ. [3000] դիան

արլազ Ը. [8] հատ՝ Դ. [4] քուման ԴՌ. [4000] դիան գինն
դայեկովն ջամն կԱ. [61] քուման ԲՌ. [2000] դիան Բ. [2]
ապասի

[41թ] Թշվին ՌՃՃԳ [1734] Ապրիլի ԻԵՒՀԱ [25], որ եղանք
Թէքիրտաղու դէպի Սուրբ Էջմիածին, եւ էին ընդ մեզ եղեալքն
սուրբ ուխտին ուխտաւորք թէքիրտաղցին այսոքիկ են՝ նախ աւագ-
էրէց տէր Յովաննէսն, տէր Պողոսն, Տէր Յովեանն, տէր Յով[ա]նէսի
տղայն Գէորգն, Մինասն, տիրացու Կարապետն, Մարտիրոսն, Թիմին
օղի Եղիայն, Պարտախին տղայն, տէր Սո[ւ]գիասին տղայն, Ճանիկ
օղին, Կի[ւ]րեղն, Ճավինավն զամգինոս, Սիմաւոնն, Ղաղրճի Գրի-
գորն զամգինոս, Մաղսում օղլին.

Մալդարացիքն՝ նախ տիրացու] Սրապիոնն, իւր եղբայր Փիլի-
պոսն, պօյանի Բարունակն, Մարտիրոսի որդի Կարապետն.

պօղագիսարցիքն՝ նախ տէր Գասպարն, հանի Պետրոսն, [42ա]
Կոստիկ օղի Խաչատուրն, Միրաք օղի Փիլիպոսն, Նալպանտ օղի
Գասպարն, հէքիմ օղի Եղիայն, անէմ Թարոսն, անէմ Մօսէսն:

Խուտավէրտի, որ է Պաղտօյին վարպետն

հանի Սահակին խանութին քովն է

Շամախու իշխանաց անւանք, որք են՝ Ախսու, պարոն Պունիաթ,
պարոն Ասլան Արտափլցի, պարոն Գրիգոր, Կօկօյի որդի պարոն
Յարութիւն, պարոն Ալէքսան, միւս պարոն Աղեկանդրն, Քանդէցի
պարոն Միրգէ, Սօվանկար պարոն Յակոր, Մէրտինցի Սահակ,
Պասմախչի Գրիգոր:

Կառկառ, որ դօնախ ելանք, Թէվէքի պէկ որդոյն անունն Մու-
հուապ Ալի պէկ

[42թ] Խօշոր մարգարիտն, որ առի, Դ. [4] մսխալ կէս եւ Զ. [6]
կուտ. էր ԲՃԾԵ. [255] մարգարիտ

միջակ մարգարիտն Ը. [8] մսխալն ՌՃՃՀ. [1678] հատ էր:
միջակն բոլորն զատէցի, ԵՃ. [500] հատն տվի, իւրեանն ՌՃՃՀ.

[1178] հատ

Խոշոր մարգարտէն տվի ՀԶ. [76] հատ

շապիկ մի տահայ պգտիկէն տվի ԶԶ. [96] հատ

Դ. [4] մսխալ մարգարիտ տվի Ա. [1] մալն ՃԾԴ. [154] հատ էր

սուրմայ ՇԹ. [59] մսղալ սուրմայ

խօշոր մարգարիտ Ճկբ. [162] հաստ, որ է Գ. [3] մսղալ, միջակ մարգարիտ ՌՃՃԸ. [1178], որ է Ե. [5] մսղալ կես

Յոհաննես չելեպին տվաւ մանտր մարգարիտ Գ. [3] մսղալ ես առի Դ. [4] մսղալ, մէկ մսղալն ՃԾԴ. [154] հաստ մարգարիտն ՃԼԵ. [135] դուռուշ Դ. [4] բաստօնեայն Ճ. [100] դուռուշ

ԾԹ. [59] մսղալ է սուրման 32 դուռուշ

բանողչէֆ Ծ. [50] դուռուշ, գրողչէֆ Ե. [5] դուռուշ

Տօթենց Յ[ա]րութ[իւ]ն Ե. [5] դուռուշ խոստմունք ունի Սուրբ Կարապետու. իր փեսան Յարութիւնն Ստամպօլ է, դերձկութիւն կանէ ուզեմ առնում:

Տէր Սուգիասին տվի Ստամպօլ Բ. [2] տէստէ դալայ թալէր եւ Գ. [3] դուպուր բանի մի հին ֆէրմաներով:

|43ա՝ Կազմաստառ Բ| //բազախ նիտեպադրով Ը. [8] Քէսէ եւ Գ. [3] սէպէք ի Թօխատ Մանուկին բովն է եւ Դ. [4] բսակ ի Վէզիր խանն Զահկցուն մօտն է:

ՌՄՃԸ. [1278-28=1250]

28

1250

ԺԲ. [12] դուռուշով ԼԶ. [36] դուռուշ

Ը. [8] դուռուշով ԽԴ. [44] դուռուշ

Զ. [6] դուռուշով ԺԲ. [18] դուռուշ

ԹԲ. [9] դուռուշ Ա. [1] ըռուպով ԼԵ. [37] դուռուշ

թագն ընդամէն ՃիԲ. [122] տրամ, որ կանէ ԶԱ. [81] մսղալ ու կես, արտախուրակներ ի. [20] մսղալ, որ է՝ Լ. [30] տրամ:

Տէր նիկողոսն Էջմիածնայ գմաց Հռոմաց տուժ՝ թուիմ ՌՃՃԸ [1736] Յունվարի ԺԴ. [14], մինչ ես ի Մուղան էյի:

ԲԱՌԱՅԱՆԿ
օտարալեզու եւ հազուադէպ հանդիպող բառերի

Բառարանը կազմելու համար օգտուել ենք ստորեւ նշուած աղբիւրներից՝

1. Ա.ԲԻԿԵՍԱՆ, Մ., Գործնական բառարան տաճկերէնէ հայերէն, Կ. Պոլիս 1893:
2. Ա.Ճ.ՈՒԵՍԱՆ, Հ., Թուրքերէնէ փոխառեալ բառերը Պօլսի հայ ժողովրդական լեզուին մէջ համեմատութեամբ Վանի, Ղարաբաղի եւ նոր-Նախիչևանի բարբառներուն, Մոսկուա-Վաղարշապատ 1902:
3. Ա.Ճ.ՈՒԵՍԱՆ, Հ., Հայերէն գաւառական բառարան, Թիֆլիս 1913:
4. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, Ս., Հայոց բառ ու բան, Վաղարշապատ 1912:
5. Հայոց լեզուի բարբառային բառարան, Երեւան 2001-2012:
6. Ղ.Ա.ԶԱՐԵՍԱՆ, Ռ. - Ա.Ի.ԵՏԻՍԵՍԱՆ, Հ., Միջին հայերէնի բառարան, Երեւան 2009:
7. ՄԱԼԻԱՍԵՍԱՆՅ, Ս., Հայերէն բացատրական բառարան, Խո. 1-4, Երեւան 2010.
8. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵՍԱՆՅ, Մ., Բացատրական բառդիրք - օտարազգի բառերի եւ օտարազիր բառերի ու դարձուածքների, Ալեքսանդրապոլ 1912.
9. ԽԱ.ԶԻԿԵՍԱՆ, Լ. - ՓԱ.ՓԱ.ԶԵՍԱՆ, Յ. (աշխ.), Յովհաննէս Տէր-Դաւթեան Զուղայեցու հաշուետումարը, Երեւան 1984 [բառարանը]:
10. ՊՕԶԱ.ՃԵՍԱՆ, Յ., Համառօտ բառարան ի տաճկականէ ի հայ ի պէտս դպրոցաց, Խո. 2, Վեննա 1841:
11. Տէր-ՂԱ.ԶԱՐԵՍԱՆ, Ս., Համբաւառչելի բառարան օտարազգի բառերի եւ գործածութեան մէջ մտած մտքերի ու դարձուածքների, Թիֆլիս 1908:
12. ՔԻՒՓԵԼԵՍԱՆ, Ս., Բառազիրք երեքլեզուեան տաճկերէն-հայերէն-գաղղիերէն, Վիեննա 1883¹⁵:

Բառարանը կազմել ենք հետեւեալ սկզբունքներով՝ ա. դուրս ենք գրել 350 եւ աւելի բառ-միաւոր, որոնք ստուգել եւ նշուած ենք վերոնշեալ բառարաններով.

¹⁵ Նկատի ենք առել նաև Ս. Տէր-Աւետիսեանի «Աբրահամ Կրետացու Յիշուական կատական» աշխատութեան մէջ առկայ՝ բառերի տուշատակարանը (Ծոցի տետրակ)» աշխատութեան մէջ առկայ՝ բառերի տուշատակային բացատրութիւնները:

բ. այն բառերը, որոնց՝ բառարաններում արձանագրուած իմաստը չի համընկնում մեր բնագրում առկայ շարադրանի իմաստին, նշել ենք հարցականով. որեւէ բառարանում չվկայուած բառերը ներկայացրել ենք առանձին շարքով. վերջում տուել ենք նաև մի բանի բառակապակցութիւնների բացատրութիւններ՝ իիմք ընդունելով Տէր-Աւետիսեանի՝ տողատակային ծանօթագրութիւնները.

գ. բառայօդուածի մէշ՝ որպէս առաջին բացատրութիւն տուել ենք բնագրում գործածուած իմաստը, այնուհետեւ՝ միւսները.

դ. բառարաններում այլ ուղղագրութեամբ վկայուած բառերը յդել ենք մեր բնագրում առկայ ձեւին՝ տալով, սակայն, բառարանային միաւորի բացատրութիւնը.

ե. բնագրում տարբեր գրելաձեւերով գործածուած բառերից մէկը գրել ենք որպէս գլխարառ, իսկ միւս[ներ]ը կողքը՝ փակագծերում.

զ. մի քանի բառ-միաւորներ մենք ենք բացատրել՝ ելնելով բնագրում ունեցած նրա իմաստից՝ միաժամանակ խորհրդակցելով նաև Մաշտոցեան Մատենադարանի՝ համապատասխան մասնագիտութիւն ունեցող գիտաշխատողների հետ, որի համար մեր խորին շնորհակալութիւնն ենք յայտնում նրանց.

է. բառարանում բառը փնտուելիս յանախ ւ-վ, է-ե, օ-ո տառերը փոխարինում էին միմեանց. օրինակ՝ բնագրում հանդիպող կեօմրուկ բառը բառարանում գրուած է կեօմրուկ ձեւով կամ կապայ բառը՝ կապա ձեւով եւ նմանատիպ այլ բառեր. նման դէպէերում որպէս գլխարառ դրել ենք բնագրային տարբերակը, առանց որեւէ յղման:

Ա.

Ա.ԲԱ.ՍԻ տե՛ս Ա.ՊԱ.ՍԻ

Ա.ԶՈՒ Նրանից:

Ա.ԼԱ.ՃԱ.Յ Խայտարդէտ, գոյնզգոյն, գծաւոր կերպաս:

Ա.Լ.Ս Կերպակուր, ըմպելի:

Ա.Ճ.Մ 1. Պարսիկ, արիք: 2. Կորիգ, կուտ: 3. Օտար, խուժդուժ, բարբարոս:

Ա.Մ.ԲԱ.ՐԴ.Ա.Ր տե՛ս Ա.Մ.ԲԱ.ՐԸ.Ա.Ր

Ա.Մ.ԲԱ.ՐԸ.Ա.Ր [պրակ.]՝ 1. Պահեստապետ: 2. պահեստ, շտեմարան:

Ա.Մ.ՊԵ.ՐՊ.Ա.Ր Հոտաւէտ:

Ա.Մ.ՐԸ.Օ.Լ Բաղէշի վանքերից:

Ա.ՊԱ.Յ 1. Խոշոր հիւսուած եւ յարգ չունեցող ասուի մի տեսակ:

2. Ասով շինուած վերարկու:

Ա.ՊԱ.ՆՕ.Ս տե՛ս Ա.ՊԱ.ՆՕ.Ջ

Ա.ՊԱ.ՆՕ.Ջ Էքնոս. հնդիկ փայտ սեւաքոյր:

ԱՊԱՍԻ 1. Պարսկական արծաթի դրամ հաւասար պարսկական 4 շահու: 2. Վրացական հին արծաթի դրամ՝ նոյնպիսի արժողութեամբ: 3. Ներկայումս՝ Անդրկովկասում քսան կոպէկի դրամ՝ արծաթ կամ պղնձով: 4. Վանայ բազմազան տանձերից մէկը:
Ա.ՍԼ տե՛ս նաեւ **Ա.ՍԼՀ** 1. Պատճառ: 2. Սկիզբն, բուն, աղբիւր: 3. Ցեղ, զարմ: 4. Բնագիր:
Ա.ՍԼՀ 1. Ընտիր, ազնիւ: 2. Հաստատուն, ամուր: 3. Գլխաւոր, սկզբնական: 4. նաեւ՝ Ասըլը՝ բուն, բնական:
ԱՐԱԽ [արաղ] օդի:
ԱՐԱԽՁԻՆ ԹՐԱՍԱԿ, գունաւոր թելերով գործուած գլխարկ: «Քրտինք ժողովող» յատուկ գլխարկ:
ԱՐԾԻՆ տե՛ս ԱՐԾՈՒՆ
ԱՐԾՈՒՆ 1. Կանգուն: 2. Երկարութեան ոռւսական չափ, որ հաւասար է 70.11 սմ:
ԱՐՏԱԽՈՒՐԱԿ 1. Խոյրի կամ թագի վրայի ապարօշ, փարաքան: 2. Առհասարակ գլխի ծածկոյթ, ծածկոց զանազան ձևեր:

Բ**ԲԱՆԱԾ Գործած:**

ԲԱՆՈՂՁԵՔ 1. պիլ. Աշխատավարձ, մշակին տրուած օրականը:
 2. Ասեղնագործութեան համար տրուած վարձատրութիւնը:
ԲԱՐՉ Փարչ:
ԲԻԹՈՒՆ տե՛ս ՊԻԹՈՒՆ

Գ

ԳԱԶ 1. Մետր: 2. Երկարութեան չափ = $1^{1/4}$ արշին: 3. Շատ բարակ,
նօսր եւ բարակ գործուածք:

ԳՐՈՂՁԵՔ Գրելու վարձ:

Դ

ԴԱՅԵԿՈՎ [դահեկանով Շ] Դահեկան:

ԴԱՅԻ տե՛ս ՏԱՅԻ

ԴԱՖՏԱՐ արար. Տեսր, մատեան, հաշուեմատեան:

ԴԻՍՆ Դրամական միաւոր իրանում:

ԴՐԱՄ 1. պիլ. Կշիռ, ծանրութեան չափ = $1/8$ ունկի կամ 3.411 գրամ: 2. Տարրեր չափով եւ կշռով մետաղադրամ, փող:

Ե

ԵԱԼՏԸՋ տե՛ս **ԵԱԼՏԸՈՒՋ**

ԵԱԼՏԸՈՒՋ [ԵԼՏԸՈՒՋ] 1. Ուկի: 2. Ուկեցուր, օծումն ուկով:

ԵՕՐԴԱՆ թթվ՝ Վերմակ:

Զ

ԶԱՐ 1. Տապեղուլունիք [նարտախաղի մեջ ոսկրեայ խորանարդները]:
2. փխր. Բախտ, յաջողութիւն: 3. Թաղանք, բարակ մաշկ: 4. Ուլունիք:

ԶԱՐՊԱՖ Ոսկեհիւս, ոսկեկար:

ԶԱՐԹ 1. Աման [բաժակի]: 2. Խելք, հանճար: 3. շնորհիք: 4. Վերադիր բայից [մակրայ]:

ԶԵՐՄԱՀՊՈՒՊ Դրամական միաւոր:

ԶԵՐՆՇԱՆԼԻ Ոսկեդրոշ:

ԶԻԼԼԻ Ստուեր:

ԶՆՃՐԼԻ [ԶԵՆՃՐԼԻ] Ոսկի:

ԶՈԼԱԹԱՅ 〔ԶՈԼՈԹԱՅ, ԶԼՈԹԱՅ〕 Լեհական դրամ, երեսուննոց:

Է

ԷԼՉԻ պ. Դեսպան, պատգամաւոր, պատուիրակ, հրեշտակ, նուիրակ:

ԷԼՎԱՆ Գոյնօգոյն:

ԷԼՏԻՎԵՆ Զեռնոց:

ԷԼՓԱԶԵ Հովհար:

ԷԿԵՐ 1. Թամբ: 2. Թէպէտ, թէ, եթէ:

ԷՀՐԱՄ 1. Ապաշխարութեան հանդերձ, վերարկու ասրեղէն առանց կարանի: 2. Ասուի ծածկոյթ ոտից: 3. Ծածկոյթ երիվարի: 4. Օքոց, սրահակ: 5. Բուրգեր:

ԷՅԵՐ տե՛ս ԷԿԵՐ

ԷՆԿԻՉԱՐ թ. Ենիչերի:

ԷՊՐՈՒՇՈՒՄ Մետախ:

Ը

ԸՐՈՒԻՊ Արեւել.-հնդկ. դրամ հաւասար 80 կոպ.

ԸՍՏԱԿ Փող, դրամ:

Թ

ԹԱԱԼԱ Շողշողացող:

ԹԱԼԷՐ Գերմանական արծաթեայ դրամ [այժմ անգործածական], մօտ 3 մարկ արժողութեամբ:

ԹԱՊԱԱՆ [ԹԱՊԱԱՆ] Պնակ [կերակուրի կամ եկեղեցու մեջ դրամ հաւաքելու համար]:

ԹԱՓԳՈՒՐ տե՛ս ԹԱՓԳՈՒՐ

ԹԱՓԳՈՒՐ թամբի մաս, թամբի գօտի:

ԹէկլԱթին Ռուսական կաշի, հռրթի կաշի:
 Թէկէլ Դի [ԹէկէլԹի] Թամբի տակի մասը, թաղիք թամբի:
 ԹէկէլԹի տե՛ս Թէկէլ Դի
 Թէնէթէ Թիթեղ, թիթեղեայ աման:
 Թէնձերի [Թէնձիրէ] Պղնձէ
 ԹիրԱՅ տե՛ս Թիրիէ
 Թիրի 1. Դերձան, թել: 2. Մթին, պղտոր, 3. Տրտում:
 ԹՌՈՒՄԱՆ 1. Տասը հազար: 2. պրսկ. Ուկի դրամ, սկզբնապէս
 հաւասար 10.000 պարսկական դինարի, սովետական շրջանում
 3 ո. 73 կ. Ուկով: 3. [Անդրկովկասում] տասը ոռորու
 գումար, անկախ դրամի տեսակից:
 ԹՌՈՒՖԱՆՔ տե՛ս ԹՌՈՒՖԵՔ
 ԹՌՈՒՖԵՔ Հրացան:
 ԹՕԽԱՅ Ծայրն օղակով գօտի:
 ԹՕՓ 1. Թնդանօր: 2. Գունդ, գնդակ [խաղալու]: 3. Ամփոփ, ժողո-
 վածոյ: 4. Պրակ, հատուած, մասն: 5. Մեծաքանակ կտորի
 չափ, փաթեթ, մօտաւոր հաշիւթերով շուրջ 40 գազ:

Ի

ԻԶ ՀԷՄԲ:
 ԻԼՉԻ տե՛ս ԷԼՉԻ
 ԻՀՐԱՄ տե՛ս ԷՀՐԱՄ
 ԻՆԿԻԼԻԶ տե՛ս ԻՆԿԼԻԶ
 ԻՆԿԼԻԶ Անգլիական:
 ԻԻԼԱՂ տե՛ս ԻԻԼԱՐ
 ԻԻԼԱՐ պ. Սուրբանդակ:
 ԻՓէՔԼԻ Մետախով շինուած, մէջը մետախս ունեցող:

Լ

ԼԵԿԵՆ Ղեկան, կոնֆ, լագան:
 ԼՕՆՏՐԱՅ 1. Կտորի տեսակ: 2. Լօնդոն:
 ԼՕՓ կնքամում:

Խ

ԽԱՆՏԱԼ 1. Սանր: 2. Փայտողի:
 ԽԱՍ 1. Մի տեսակ կտու, մետախս: 2. Առանձին, սեպհական, մաս-
 նաւոր, յատուկ: 2. Բիբրտ, տմարդի: 3. Ագահ: 4. Մաքուր,
 անխառն, սուրբ: 5. Ազնիւ, պատուական: 6. Մտերիմ, ընտանի,
 բարեկամ:
 ԽԱՐԱՅ 1. պ. Կերպաս, բեկեզ, 2. Որագար:

ԽԱՐԱՐ 1. պ. Քուրք: Նաեւ ՂԱՐԱՐ՝ Զարեայ մեծ պարկ, քուրք: 2. Այծի մազից կամ բամբակից գործած մեծ տոպրակ՝ պարկ, չուալ: 3. փխր. Շատ անշնորհի ու լայն հագուստ:

ԽԱՐՁ [ԽԱՐՁԼԻՆ] 1. Ելք, ծախի: 2. Հարկ: 3. Հաս, մուտք: 4. Ծախուց ստակ, գրպանի դրամ:

ԽԱՇԱԼՈՒԽ [ԽԱՐՁԼՈՒԽ] Մանր ծախսերի համար գրպանի փող: ԽԱՐԻԱՐ 1. Հացահատիկ՝ ընդեղէնի կշռելու չափ, որ = է 30 փրի կամ 490 կգ-ի: 2. պ. Փշալից, փշեայ: 3. Փշակերպ, փշանման: 4. Բեռն իշոյ:

ԽԱԼՎԱՐ [ԽԱՐՎԱՐ] տե՛ս ԽԱՐԻԱՐ

ԽՈՒՏԾԱ Աստուած:

ԽՈՒՐՏԾԱՀԱԹ պ. Փշրանք, մանրութ:

ԽՕՇ պ. Հաճելի, զուարենալի, լաւ:

Ծ

ԾՈՒԼԻՒ 1. Մի բան վեր նետել՝ քոնել՝ գցել: 2. Վեր ելնել, բարձրանալ:

Կ

ԿԱԶ Կերպաս, դիպակ, զգեստ, մետաժ:

ԿԱՆԿՈՒԽ Մետր:

ԿԱՊԱՅ 1. Շապիկի վրայից եւ վերարկուի տակից հագնելու աշ-իսրհականի կամ հոգեւորականի երկար զգեստ, պարեգօս: 2. Գրքի երեսը անկացնելու հաստ քուղք՝ գիրքը մաքուր պահելու համար:

ԿԱՐՈՂՁԵՔ Կարելու վարձը:

ԿԱՌԿԱՌ Գիւղ, ամրոց պատմական Փոքր Հայքում, Մալաթիայի նահանգում:

ԿԵՆՃԵ Քաղաք Ադրբեջանում, Գանձակ:

ԿԵՕՄՐՈՒԽԿ Մաքս:

ԿԵՕՄՐՈՒԽԿԻ Մաքսաւորին:

ԿԵՄ Սանձ, բերանակապ, պախուրց:

ԿԷՋԵՐ 1. թ. Ընթացիկ: 2. Անցաւոր: 3. Մանծաղ: 4. Արժանի ընդու-

նելութեան, յարգոյ: 5. Յանախ վանանեալ, յանախեալ:

ԿԷՐՏԱՆ 1. պ. Ոյժ, զօրութիւն, 2. դարձուցանող, 3. պարանց, վիզ,

ուլն:

ԿԻՒԼԱՓՏԱՆ տե՛ս ԿԻՒԼԵՓՏԱՆ

ԿԻՒԼԵՓՏԱՆ պ. Վարդաշրի աման:

ԿԼԱՊԻՏԻՕՆ տե՛ս ԿԼԱՊՏՈՆ

ԿԼԱՊՏՈՆ նուրբ մետաքսի թելի վրայ փաք-աք-ած արծաք-աք-ել, դե-
ղին կամ սպիտակ, որ գործ է ածում զարդեր կարելու կամ
երիգներ գործելու համար:

ԿՂՊԱԿ տե՛ս ԿՂՊԱՔ.

ԿՂՊԱՔ Մեծ եւ փոքր երկաք-է փականք:

ԿՈՒՏ Ծանրութեան չափ՝ հաւասար 0.1839 գրամի:

Հ

ՀԱԼԵՊԻ կանգուն, մետր:

ՀԱԿ Մեծ կապոց:

ՀԱՃԻ Մահտեսի, ուխտաւոր:

ՀԵԼԱԼԻ Օրինաւորութիւն:

ՀԵՊԿԵ Պարկ:

ՀԵՐ Ամէն:

ՀԵՔԻՄ 1. Բժիշկ: 2. Խմասոուն: 3. Զեռներէց:

ՀԻԼԱԼ 1. Հայելի: 2. Նոր, նորածին լուսին, մահիկ, ծնունդ լուսնի:
3. Սլաք: 4. Փոշի: 5. Լուսնաձեւ: 6. Ստամի կամ ականջի
քչփորիկ: ՀԻՆՏ պ. հնդիկ՝

ՀԻՆՏԻ 1. Հնդկահաւ: 2. Հնդիկ

ՀԻՍԱՊՈՎՆ Ընթացիկ հաշուով:

Դ

ԴԱԶԱՆ թրք. կաքսայ, պղինձ:

ԴԱԼԱՅ թանկութիւն, սղութիւն, ծանրագնի լինելն:

ԴԱԼԱՄԹՐԱԾ [ԴԱԼԵՄԹՐԱԾ] Գրչահատ:

ԴԱԼԵՄԻ եղէգնից, փետուրից, մետաղից գրիչ:

ԴԱԼԵՄԹԵԿ Սանոր թելի:

ԴԱԼԹԱԽ Թամրի մաս:

ԴԱՀՎԵ Սուրեն, սրբարան:

ԴԱՅԻՇ կաշուէ բարակ գօսի:

ԴԱՅԹԱՆ 1. Մետաքսի ներկուած հաստ թելից գործուած երիգ, որ
կարում են զգեստի բղանցքին: 2. Լար, ժապաւեն:

ԴԱՆԱՎՈՒԶ տե՛ս ԴԱՆԵՎՈՒԶ

ԴԱՆԵՎՈՒԶ Մետաքսէ ընտիր կտոր, կերպաս:

ԴԱՇ տե՛ս ԴԱՇԱՅ

ԴԱՇԱՅ 1. Թամրի առջեւի մասում դուրս պրծած փայտէ մասը: 2.
Ասորի քահանայ, տէրտէր:

ԴԱՇԸՆԼԸՆ Գդալների ամաս:

ԴԱՇԴԱՎԱԼ Պանրի տեսակ:

ԴԱՏԻԹԱՆ տե՛ս ԴԱՏԻԹԵ

ԴԱՏԻԹԵ Թաւիշ: 2. Կտորի անուն: 3. Թաւշէ:

- ՂԱՓՈՒՃԻ Դոնապան, պահապան:
- ՂՈՒԹԻ Տուփ, արկդ, սեղուկ, դագաղ:
  - ՂՈՒԹՆԻ Ներքնակի երիզաւոր երեսացու կտորը:
  - ՂՈՒՄԱԾ Մետաքսեայ կտոր, կերպաս: 2. վիխ. Նուրբ, բարակ:
  - ՂՈՒՇԽՈՒՆ տե՛ս ՂՈՒՄՂՈՒՆ
  - ՂՈՒՄՂՈՒՆ Զիու պոչի տակից մինչեւ թամբն անցկացրած կաշուէ կապ:
  - ՂՈՒՐՈՒԾ Թուրքական դրամ՝ հաւասար 40 փարա, 8 կոպէկ հաւասար 23 սանտիմ:
  - ՂՈԼԱՆ Փորքաշ:
  - ՂՕՆԱՆ [դօնադ] բրդ. Հիւր:

Ճ

- ՃԵՏՎԿԻՐ Զերվեր, ապակեայ տարայ, որտեղ օդի են պահում:
- ՃԻԶՄԵ Կօշիկ, սոնակօշիկ, մոյկ:
- ՃԻՄՊԻՉ Ունելիք:
- ՃԵՄ [ՃԵՄՆ, ՃԱՄՆ, ԶԵՄՆ, ԶԱՄՆ] 1. Գումար, գումարութիւն, ժողով, բազմութիւն: 2. Բազմաւոր, բազմաթիւ: 3. Բազմարար, յոգնակի: 4. Գումար, յաւելումն «հաշիւ համարողական»:

Մ

- ՄԱԹԱՐԱՅ Ճանապարհի ջրի աման, կաշեայ աման, մախաղ ջրոյ:
- ՄԱԽՄՈՒՐ տե՛ս ՂԱՏՏԻՑԵ
- ՄԱՀՐԱՄԱՅ Երեսարքիչ, բամբակեայ կտոր, որ օգտագործուել է վիրակապի, երեսարքիչի եւ ցամքոցի համար:
- ՄԱՀՈՒԴ տե՛ս ՄԱՀՈՒՏ
- ՄԱՀՈՒԴ թ. Խաւաւոր՝ բաւական հաստ բրդի գործուածք, որից վը-րայի զգեստներ են կարում, չուխայ:
- ՄԱՄԱԼԻՔ Երկիր:
- ՄԱՄՐԱՖՆ Ծախմ:
- ՄԱՐԶԻԼ Երոպական արծաք դրամ:
- ՄԵՇԻՆ կաշուէ խակներ:
- ՄԵՐԱՄԵԹ Նորոգել:
- ՄԻՄՔԻ Մշկաւոր:
- ՄՈՀՐԱԾ Կնքած, զմոսած, հաստատած:
- ՄՈՒ [ՄՕՒ] թ. Բաց մանուշակագոյն:
- ՄՈՎ 1. Մետաքսեայ նուրբ գործուածք: 2. Խաղողի տեսակ՝ սպիտակ, մանր, ճուաձեւ հատիկներով ու բարակ կեղեւով:
- ՄՍՂԱԼ [ՄՍԽԱԼ] Կշռի չափ, հաւասար է 4.26 գրամի:
- ՄՄՐՈՒ Եգիպտոսի:
- ՄՕՀՐ Կնիք:
- ՄՕՐ Կապտագոյն:

ՄՈՅԿ Ունաման, հողաքափ:
ՄՈՒՍԻ 1. Կտակագիր: 2. Փր. Պարոն:

Ն

ՆԱԼՊԱՆՏ Արուեստաւոր, որ թեւեռէ զերկաթս յոտս անասնոց [պայտար]:

ՆԱՂԴ տե՛ս ՆԱՂՏ

ՆԱՂՏ կանխիկ, առձեռնի:

ՆԱՎԼՈՒՆ նաւի վարձը:

ՆԵՐԿՈՂԶՔ ներկողի վարձը:

ՆԵՊԱԹ Պաղշամար, շաբար վանի:

Շ

ՇԱԲԱՇ տե՛ս ՇԵՊԵՇ

ՇԱԹԻՐ [ՇԱԹԼՈՒ] պ. Թիկնապահ, պարսից շահերի կողմից հայոց կարողիկոսներին շնորհուած իրաւունք երկու կարմրազգեստ շարիր ունենալ, որոնք հանդիսաւոր գնացքների ժամանակ նրա առջեւից են գնում:

ՇԱԲԱՌԱՄԱՄԱ [ՇԵՔԵՐԱՄԱՄԵ] Յօրինուած շաբարեղեն, շաբար, շաբարահաց:

ՇԵՇԽԱՆԱ Հրացանի տեսակ:

ՇԵՊԵՇ 1. Աշխատանքի դադար, գործն անելուց դադարելը, բանքող: 2. Գործը դադարեցնելու բացականչութիւն: 3. Հարսանիքի կամ խնջոյքի ժամանակ նուագողներին տրուող դրամական նուէր՝ վարձատրութիւն:

ՇԵՐՊԵԹ 1. Ըմպելի, օշարակ: 2. Մաքրիչ դեղ:

ՇԻՆՈՂԶՔ Շինելու վարձը:

Ո

ՈՒՍՏՐԱՅ Ածելի:

ՈՒՌՈՒՄԵԼԻ [ՈՒՌՈՒՄԵԼԻ] Արուարձան Պօլսում:

Զ

ԶԱԽՄԱԽ Հրահան, կայծքար, բսակ կայծքարի:

ԶԱԽՇՐՅՈՒ [ԶԱՇԽՐՅՅՈՒ] Շալվարացու:

ԶԱԽՈՒ Դանակ:

ԶԱՄԱՇՈՒՐ Տակի սպիտակեղեն:

ԶԱՄՖԱՅ Տոպրակ, պայուսակ, մախաղ:

ԶԱՏԸՐ [ԶԱՏԻՐ] 1. Վրան, տաղաւար: 2. Կանանց ծածկոց Արեւելքում՝ բող: 3. Թուրք քափելու սփոռոց:

ԶԱՐՍԱՒԻ 1. Սաւան, որով կանայք փաթաթում են [գլուխը, մարմինը մինչև ոտքների ծայրը՝ որեւէ տեղ գնալիս, փողոց դուրս գալիս]: 2. Քող [հարսի]: 3. Սաւան, ծածկոց: 4. Վերմակ: 5. Թուրք բափ տալու մեծ սաւան:

ԶԵՇՐՅՈՒԻ ՄԵ՛Ս ԶԱԼՆՇՐՅՈՒԻ

ԶԵԼԵՊԻ 1. Տէր, իշխան, ազնուարարոյ: 2. Ազնուական, ոստանիկ, տոհմիկ: 3. Քննուշ, գիրգ, փափուկ: 4. Աստուածեղին:

ԶԵՆԿԵԼ [ԶԱՆԿԱԼ] 1. Պատառաքաղ: 2. պ. Ճիրանք, մագիլֆ: 3. Ճանկ, արկիշ, կեռ, կտցաւոր երկար, փայտ:

ԶԻՆԻ ԶԻՆԱԿԱՆ յախճապակի. յախճապակէ:

ԶՈՒԱԼ ՄԵ՛Ս ԶՈՒԱԼ

ԶՈՒԼ Մազեղէն ծածկոյթ [ձիոյ], բուրձ:

ԶՈՒԽԱՅ 1. Բրդէ գործուածքից կարուած տղամարդու երկար փէշերով հագուստ: 2. Բրդեայ խաւաւոր գործուածք, մահուդ: 3. Կովկասեան երկար վերարկու փամփշտակալներով, չերքեսքայի նման, բայց աւելի պարզ [առնացի զգեստ]:

ԶՈՒԼՈՒ Գիւղ Հայաստանում. յիշատակում է Գրիգոր Երէց գրիչը 1640 թ. իր օրինակած Շարակնոցի յիշատակարանում՝ առանց տեղն ու դիրքը նշելու:

ԶՈՒԱՊ Զանկապան, գուլպայ:

Պ

ՊԱԽՉԱՃԻ Պարտիզպան:

ՊԱՊՈՒՃ Հողաբափ:

ՊԱՍՄԱԽՉԻ Տպագրիչ:

ՊԱՏԻԼԱՅ [ՊԱՏԵԼԱՅ] Կտորի մի տեսակ:

ՊԱՂԱՅ Խեցի:

ՊԱՊԱԹ Լաւ [՞]: 2. պ. Օրինեալ: 2. Վարագոյթ: 3. Փառ, թաղանք: 3. Ողբ, կոծ: 4. Ողբացող:

ՊԱՐՈՒԹ Վառոդ

ՊԵԿ Ազնուական, ազատ, ասպետ, սեպուհ, իշխան, նախարար, գաւառապետ

ՊԵՅ ՄԵ՛Ս ՊԵԿ

ՊԵՅԱԶ 1. Սպիտակ թուղթ: 2. Սպիտակութիւն: 3. Ճերմակ, սպիտակ: 4. Բորոտութիւն:

ՊԵՆՏԵ Սորուկ, ծառայ:

ՊԵՐԿԵՐՏԵԹ Վերադառնում է, դառնում է:

ՊԻԹՈՒՆ Բոլոր[ը], ամբողջ[ը]:

ՊԻԼՈՐ 1. Կլոր: 2. Բիւրեղ: 3. Բիւրեղապակեայ [անօթ]: 4. [փխր.] Մաքուր, անթերի, գեղեցիկ

ՊՈՒՀՈՒՐՏԱՆ Խնձկաման:

ՊԻՊԵՌ թ. Պղպեղ:

ՊՈՒՌՈԹԻ [ՊՈՒՌՆՈԹԻ, ՊՈՒՆՈԹԻ] Քթախոտ:

ՊՈՂՉԱՅ [ՊՈՂՉԱՅ] Ծրար, պատառ:

ՊՈՅ 1. Երկայնութիւն, բարձրութիւն: **2.** Հասակ:

ՊՈՅԱՃԻ Ներկարար, ներկիչ, ներկագործ:

Զ

ԶԱԽՈՒ [ԶԱԽՈՒ] Գրչահատ, զմելի:

ԶՈՒԱԼ պ. Հաստ կտորից կարուած մեծ սոսպրակ՝ պարկ, ջվալ:

ԶՈՒԶՏԱՆ Փողի բակ:

ԶՈՐԱՊ [ԶՈՐԱՊ] Գուլպա:

Ռ

ՌԱԽՏԱՐ Մաքսատան ծառայող, մաքս հաւաքող:

ՌՈՒՓ տե՛ս ՀՌՈՒՓ

Ս

ՍԱԼԱՄԱԹ 1. Ապահովութիւն: 2. Ապահով, անվճառ, անփորձանել:

3. Ողջ:

ՍԱՆՏՈՒԽՏԱՐ Գանձապահ:

ՍԱՆՏՐ [ՍԱՆՐ] 1. Սանր: 2. Ոստայնանկի գործիք:

ՍԱՆՏԱԼ 1. [արար. պրսկ.] Սանտալազգիների ընտանիքին

պատկանող մշտադալար բոյս, սանտալենի: 2. Սանդալ:

ՍԱԶՄԱՅ 1. Գնդակի կապարեայք: 2. Սփոռումն, ծաւալումն: 3.

Ուռկան: 4. Երկդիմի, երկխօս բան:

ՍԱՊՈՒՆ Օճառ:

ՍԱՏԱՅ 1. պրս. Պարզ, հասարակ, գործ է ածուած չդաշուած,

առանց զարդարանելի կամ նախշի կտորների իմաստով: 2.

արար. Շրբնածաղկաւորների ընտանիքին պատկանող բոյս.

արելախոտ: 3. Զայն, հեշիւն:

ՍԱՐՄԱՅ 1. Խելք, ունեցուածք: 2 Սառնամանիք:

ՍԱՖԻ 1. Մաքուր, գուտ, յստակ, անխառն, սուրբ, ջինչ: 2. Արդար,

անկեղծ, ուղիղ, անխարդախ:

ՍԵՅՄԽԱՆԱՅ Ախոռ:

ՍԵՊԵԹԻ Կողով:

ՍԵՏՔԵԼԻ Սաղափէ, խեցեմորքէ, խեցէ:

ՍԵՓԵԹԻ տե՛ս ՍԵՊԵԹԻ

ՍԻՔՔԵՅԻՆՔ Դրամի վրայի գրութիւնը:

ՍՆՃԱՊԻ [ՍԻՆՃԱՊԻ] պ. Գորշ, մոխրագոյն:

ՄՐՄԱՅ Ոսկեթել:

ՍՈՒ 1. պ. Կողմն, կոյս, 2. չարիք, չարութիւն, 3. չար, անօրէն, 4. շահ, օգուտ, 5. լոյս, լուսաւորութիւն, 6. ջուր, 7. գետ, ալիք, 8. ժամուած հիւթ, 9. մուխ, միխումն [երկարոյ], 10. պայծառութիւն, 11. ջուր, միջոց:

ՍՈՒՊՀԱՆ Տիտղոս՝ Աստծուն հաւասար:

ՍՈՒՐԱՀԻ պ. Զուակերպ շիշ, սկաւառակ:

ՍՈՅ Այծեայ:

Վ

ՎԵԶԻՐ Փոխարքայ, կառավարիչ:

ՎԵԶՆԵ 1. Կշիռ: 2. Ակն հրացանից: 3. Աման վառօդոյ:

ՎԵԼԻՆԱՄԱԹ Բարերար:

ՎԵԼԻՆԻՄԵԹ տե՛ս ՎԵԼԻՆԱՄԱԹ.

Տ

ՏԱՀԱՅ Աւելի, այլ եւս, դեռ, տակաւին:

ՏԱՅԻ Մօրեղբայր, քենի:

ՏԱՊԱՂԻ [ԹԱՊԱՂԻ] տե՛ս ԹԱՊԱՂ.

ՏԱՐԱՅ 1. Ճեղուկների կաւէ աման: 2. Տարայի՝ ամանի քաշը՝ նրանով մի բան կշռելիս:

ՏԵՊԻ պ. Փոշտանկ, թ. աղեքափ:

ՏԵՍԹԵ տե՛ս ՏԵՍԹԵ

ՏԵՍԹԵ 1. Խորա, փունջ: 2. Դաստապան: 3. Աւել: 4. Զեռնտու:

ՏԵՎՐԱՆ Յաւիտենական:

ՏԵՎՐԻԾ 1. Մահմեդական վաճական: 2. նաև ՏԵՐՎԻԾ՝ Աղբատ, չքաւոր: 3. Կրօնաւոր, նգնաւոր, միայնակեաց: 4. Անպահոյն, պարզամիտ:

ՏԻԶԿԻՆ Սանձ:

ՏՐԱՄ տե՛ս ԴՐԱՄ

ՏՕՆԱՆՄԱ 1. Լուսաւորութիւն, տօն ցնծութեան, յաղթանակ: 2. Նաւատորմիդ:

ՏՕՆԼՈՒԽ Թօփ:

ՏՈՊԱՐՄԱՅ 2 փարայ:

ՏՈՒԿԱՍ 1. Դրամական միաւոր [՞]: 2. Չքաւոր: 3. Անկարող, աննարակ: 4. Վատառողջ, տկար:

Փ

ՓԱԼԱՍԿԱ [ՓԱԼԱՍԳԱ] տե՛ս ՓԱԼԱՍՔԱՅ

ՓԱԼԱՍՔԱՅ 1. Փամփշտակալ, ոստիկանների մեջի գօտին: 2. Քսակ, պահարան վառօդոյ:

ՓԱՆՁԱՀՐ պ. Մի քանի կենդանիների [այծեամների, վիթերի, եղբարիների եւ այլն] ընդերքում կամ լեղապարկում գոյացող կարծր նիւթ, որ հնում համարուել է ընտիր հակառակն. անգեղաքար:

ՓԱՏԻՇԱՀ Թագաւոր:

ՓԱՐԱՅ 1. Փող, դրամ: 2. Թուրքական դրամական միաւոր:

ՓԵՇՏԱՄԱԼ Գոգնոց:

ՓԵՅ Գրաւ, գրաւական, առհաւատչեայ:

ՓԵՐԿԵԼ 1. Կարկին, կարակին: 2. Մասն, կոտոր:

ՓԵՇՔԵՇ տե՛ս ՓԵՇԿԵՇ

ՓԵՇԿԵՇ Ընծայ, պատարագ, նուեր, պարգեւ:

ՓԵՇԿԻՐ Անձեռոց:

ՓԻԼՈՆ Անքեւ վերարկու, որ քահանաները գցում են վրաները կրօնական պաշտօն կատարելիս:

ՓԻՅԱԼԵ տե՛ս ՓԻՅԱԼԱՅ

ՓԻՅԱԼԱՅ պ. Բաժակ [լի]:

ՓԻՇՏ Վրայի կեղեւը, որ կալսելիս բաժանում է հատիկից:

ՓՈԲՐԱՒՐՈՌ Ծառայ, երիտասարդ սպասաւոր կրօնաւորի բով:

Ք

ՔԱԼԱՆԹԱՐ 1. Հին սպառազինութիւն շղթայահիւս շապկի կերպարանքով: 2. Քաղաքագլուխ:

ՔԱԼԵՄԻՔԱՐԻ Գրիչով նախշուած:

ՔԱՐԽԱՆԱՅ Արհեստանոց, գործատուն:

ՔԵՍԱՅ տե՛ս ՔԵՍԱՅԱՅ

ՔԵՍԱՅԱՅ 1. Բաժակ: 2. Սկաւառակ, պնակ:

ՔԵՍԵ Քսակ, պ. դիւրին [նաեւ ժիսէ՝ տաղանդ], 500 դահեկան, 500

դրուշի գումարի:

ՔԻԼԵ 1. Զափ, բոն ցորենոյ: 2. Զափեալ:

ՔԻՒՐՔ Մուշտակ:

ՔԵՎՊՈՒՏԻ Կապոյտ:

Օ

ՕԽԱՅ 1. Քաշ, օխա [չափ ծանրութեան]: 2. Թանաքաման, կաղամար:

ՕՂԼԻ Որդի:

Ֆ

ՖԱԹԻԷ Յաղթական:

ՖԱՐՖՈՒՐ [ֆԱՌՖՈՒՐ] Ճենապակի:

ՖԵԼՆԹԱՅ տե՛ս ՖԻԼԻՆԹԱՅ

ՖԵՇՆԵ տե՛ս ՎԵՇՆԵ

ՖԵՇԱՅ տե՛ս ՖԵՇԱՅԻ

ՖԵՇԱՅԻ [ֆԵՇԵՅԻ] Վերարկու, օրոց [կանանց]:

ՓԱՆՁԱՀՐ պ. Մի քանի կենդանիների լայծեամների, վիթերի, եղնիկների և այլն] ընդերքում կամ լեղապարկում գոյացող կարծր նիւթ, որ հնում համարուել է ընտիր հակառակն. անգեղաքար:

ՓԱՏԻՇԱԼ Թագաւոր:

ՓԱՐԱՅ 1. Փող, դրամ: 2. Թուրքական դրամական միաւոր:

ՓԷՇԱՄԱԼ Գոգնոց:

ՓէՅ Գրաւ, գրաւական, առհաւատչեայ:

ՓէՐԿԵԼ 1. կարկին, կարակն: 2. Մասն, կոտոր:

ՓէՇՔԵԾ տե՛ս ՓէՇԿԵԾ

ՓէՇԿԵԾ Ընծայ, պատարագ, նուէր, պարգեւ:

ՓէՇԿԻՐ Անձեռոց:

ՓԻԼՈՆ Անքեւ վերարկու, որ բահանաները գցում են վրաները կրօնական պաշտօն կատարելիս:

ՓԻՅԱԼԵ տե՛ս ՓԻՅԱԼԱՅ

ՓԻՅԱԼԱՅ պ. Բաժակ [լի]:

ՓԻՇՎ Վրայի կեղեւը, որ կալսելիս բաժանում է հատիկից:
ՓՈՔՐԱՒԻՐ Ծառայ, երիտասարդ սպասաւոր կրօնաւորի բուվ:

Ք

ՔԱԼԱՆԹԱՐ 1. Հին սպառազինութիւն շղթայահիւս շապկի կերպարանելով: 2. Քաղաքագլուխ:

ՔԱԼԵՄԻՒՔԱՐԻ Գրիչով նախշուած:

ՔԱՐԽԱՆԱՅ Արհեստանոց, գործատուն:

ՔԷԱՍԵ տե՛ս ՔէԱՍԱՅ

ՔԵԱՍԱՅ 1. Բաժակ: 2. Սկաւառակ, պնակ:

ՔէՍԵ Քսակ, պ. դիւրին նաեւ քիսէ՝ տաղանդ, 500 դահեկան, 500 դրուշի գումարի:

ՔԻԼԵ 1. Զափ, բոռ ցորենոյ: 2. Զափեալ:

ՔԻՒՐՔ Մուշտակ:

ՔէԱՊՈՒՏԻ Կապոյտ:

Օ

ՕԽԱՅ 1. Քաշ, օխա [չափ ծամրութեան]: 2. Թանաքաման, կաղամար:

ՕՂԼԻ Որդի:

Ֆ

ՖԱԹԻԵ Յաղթական:

ՖԱՐՁՈՒՐ [ՖԱՌՖՈՒՐ] Ճենապակի:

ՖԵԼՆԹԱՅ տե՛ս ՖԻԼԻՆԹԱՅ

ՖէԶՆԷ տե՛ս ՎէԶՆԷ

ՖէՐԱՅ տե՛ս ՖէՐԱՅԻ

ՖէՐԱՅԻ [ՖէՐԷԴԻ] Վերարկու, օբոց [կանանց]:

ՖԵՐՄԱՆ 1. պ. Գիր հրամանի, մուրհակ, հրովարտակ: 2. Հրաման, պատուեր:

ՖԻԼԻՆԹԱՅ [ՖԼԻՆԹԱՅ, ՖԼԻՆԹԱՅ] Հրացան:

ՖԻԼՁԱՆ Բաժակ:

ՖԻԹՆԵ 1. Երկարություն, ապստամբութիւն, խոռվութիւն, ամքոխ: 2. Ոճիր, չարութիւն: 3. Քսութիւն: 4. Ամօք, անառակութիւն [իմաստներից ոչ մէկը չի համապատասխանում]:

ՖԻՇԵՔ Փամփուշ:

ՖԼՈՐԻ Արծաք դրամ ըստ երկրների զանազան արժողութեան:

ՖՈՒՆՏ [ՖՈՒՆԴ] դրամական միավոր:

Բառարաններում չվկայուած բառեր

Ա	Լ	Մ	Սուրբ[թ ^օ]
ախ	լիբցիայ	միբաք	սօվանեկար
այինորոգու		միւրսէլիմի	
անքէպ	Խ		Տ
արկան	խաշայ	Ն	տախըմ
Բ	Կ	Ծիտերպադրո	տաքէսին
բոքիր	կէյպիզէ	Վ	տէստէխօն
	կէնթէն		տէվէքույու
Ե	կէպրէյի	Շ	տիպայ
եազիթուն	կիլատէ	Չէրիտ	տօլաշմայ
	կուզիուք	Չիրաչին	տօպրվէնտիկ
Զ	կուլպաք	Չիրաֆի	տուզախ
զահմայ	կոստիկ		
զարտաւայ		Պ	Փ
զաւայիտ		պակիմով	փէրփէթե/իան
զննէփ	հարպ	պակուաստ	փիշտալին
Է	հապկայ	պահար	
էյէնն		պլքալ	Ք
		պիխալի	Քաստօնեայն
Ը	դապայ*	պողոզին	Քէնի
ըպուխ	դարէնֆիլ	պուայ	Քէնիմ
	դափիդուլի		Քէնալի
Թ	դըռան	Ռ	Քիլիթլու
թառայ	դուլան	Ռէշմէ	Քմին
թէֆէլթիչին	դուպուր	Ս	Օ
թիւանի		սէնիմի	օգէնկին
Ի	Ճ	Քամիչ	օրքուսու
իւլար	Ցէնտէրէսիզ	սուտմաւի	

ՈՐՈՇ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՊԱՆՈԶ ՍԱՆՏՐ – Կաղնու փայտից սանր
 ԱՂԾԶ ՕԹԻ – Վառօդի մի տեսակ
 Դ. ՏԱԽԸՆ ԶԱՄԱՇՈՒԻ – 4 ձեռք տակի սպիտակեղէն
 ԵԶԱՐ ՊՕԶԱՐ – Ռետին
 ԻՓԵՔԼԻ ՄԱՀՐԱՄԱՅՅ – Մետախախառն երեսսրբիչ
 ՀԵՊԿԵՆՔՐՈՒՆ ՄԵՐԱՄԵԹ – Պարկերի նորոգելուն
 ՏԱՐԱՅ, ՂՈՒԹՆԻ, ՂԱՏԻԹէ – Կտորի անուններ են
 ՄԵՇԻՆ ՔԵՍԵՆԵՐ – Կաշուէ բասկեր
 ՇԵՇԽԱՆԱՅ ԹՈՒԹէՔ – Վեցկրականի հրացան
 ՍԵԼԱՄԵԹԻ ՄՆԱՍ – Բարեւի նուէր
 ՄԵՅՄԻՆԱՆԱՅ ՄԱԹԱՐԱՄԻ – Ախոռի ջրաման
 ՎԵԼԻՆԱՄԱՅՄԱԹԻՆ ՄՈԶՐԻ ԳԻՐՆ է – Նադիր շահի կնիքի գրութիւնն է
 ՈՒՍՏՐԱՅ ՂԱՅԻՇ – Ածելի սրելու կաշի
 ՖԻԼՃԱՆ ՂԱՀՎԵՒ – Սուրբի բաժակ
 ՖԻԼՃԱՆ ԳՈՒԹՈՒՍՈՒ – Սուրբի բաժակների արկո:

Summary

THE ACCOUNT-BOOK – DIARY OF ABRAHAM KRETATSI [Mashtots Matenadaran Ms. № 7130]

MARINE SARGSYAN

The *Account-Book – Diary* of Abraham Kretatsi [also known as *Pocket Notebook* and *Inscription Book*] contains, besides inscriptions about accounts, various historical information. The article is the study and the publication anew of the part containing inscriptions about accounts. For the first time, this text with its introductory information [without additions] was published by S. Ter-Stepanyan under the title *The Inscription Book [Pocket Notebook] of Abraham Kretatsi*. Comparing the given text of the manuscript with the printed one and taking into consideration the observed defects, we thought it better to republish it. It has the value of a source for the study of local markets, the prices of goods and, in general, a number of economical issues of the first half of the 18th century.